

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1880.

22:a årgången

5:e häft.

Innehåll:

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

32. Är den missaktning, som egnas den qvinliga tjenareklassen, berättigad?

Några ord med anledning af en skrift af herr *C. M. Cornelius* *).

»Om qvinnan vill visa sig värdig den högre plats hon inom det kristliga äktenskapet innehar, måste hon fullständigt vara mor, icke blott i den inskränktare bemärkelsen af detta heliga ord, utan äfven i den vidsträcktare, som innefattas i begreppet af *husmoder*. Hon skall således med verklig moderlig kärlek och vård omfatta äfven tjenarinnan, derigenom upplyfta denna ur *råhetens förtryck* **) och till trohet och tålmod återupprätta *dess af ställningar och förhållanden kufvade moraliska kraft*». — — Äfven qvinnan är genom denna uppgift »kallad att ihärdigt kämpa för återställandet af samhällets förlorade frid — — — att vinna inflytelse på det hela — — till förädling och förbättring».

Dessa minnesvärda ord af Israel Hwasser anföras af herr C. M. Cornelius i en af honom nyligen utgifven skrift i den så kallade »Wicksellska frågan». Vi hafva här efter honom upprepat dem för att dermed inleda vår allvarliga insaga mot det sätt, på hvilket den nämnda skriften behandlar den qvinliga tjenareklassen i vårt land. Vål hade vi i denna sak ej behöft vädja till någon annan auktoritet än den menskliga rättskänslan och den kristliga kärleken. Men då Hwasser är en målsman för båda, och då herr C. anför hans ord såsom ett rättesnöre för qvinnans samhällsarbete, så hafva vi begagnat dem som ledtråd för att finna den uppgift, som åligger oss gent emot en skrift, hvilken brännmärker den qvinliga tjenareklassen såsom den der »i vidsträckta kretsar» skulle vara redo att köpslå om sin qvinliga ära.

*) »Ett par ord i anledning af filosofie kandidaten Knut Wicksells framställning af »samhällsolyckornas viktigaste orsak och botemedel» af Carl M. Cornelius. Upsala, pris 50 öre.

**) Kursiveringen af Red.

Vår uppgift har då synt oss vara den att söka värna tjenarinnan för det »râhetens förtryck», som yttrar sig i dylika obevista påståenden, uttalade i en form som drabbar oskyldiga och skyldiga, samt att påyrka en ändring i de »ställningar och förhållanden, som kufva hennes moraliska kraft».

Ett svagt försök i detta syfte är afsigten med följande rader.

Den hufvudfråga, herr Cornelii skrift behandlar, måste vi här lemna åsido. Vål utgör den »*en qvinnofråga*», ett spörsmål främst för hustrur och mödrar, hvilket endast med det djupaste allvar, den finaste, ömmaste rättskänsla borde behandlas; men i en tidskrift för hemmet, afsedd äfven för ungdomen, har den icke sin plats. Blott så mycket må det tillåtas oss att säga derom, som fordras för att klargöra den underordnade fråga, som i samband dermed uppstått och som utgör föremålet för våra anmärkningar.

Afsigten med herr Cornelii skrift är att bestrida rättmätigheten och visa faran af de medel till nödens afvärande genom en minskad folkökning, som kandidaten Wicksell föreslagit i ett från trycket utgifvet föredrag. I motsats till sådana naturstridiga medel framhåller förf:n den allt besegrande kraften af *en fast gudsfruktan*, en genom sund uppfostran stärkt *sjelstukt*, och *medvetandet af en fullkomligt fri vilja*. Han anför Geijers ord om huru det goda i ingen af sina former får befordras genom sin motsats, som är det onda, och visar hvarthän det kan leda att på det sedliga området tillämpa satsen att ändamålet helgar medlen.

Så långt är förf:n i sin goda rätt, och läsaren väntar att finna hans framställning allt igenom styrkt med lika ädla och därför kraftiga medel. Den väntan svikes dock. Hånet och det dåliga skämtet hafva mängt sitt gift i mer än en af de skrifter, den Wicksellska frågan uppkallat, dit insmugna, vill det nästan synas, af någon ond ande, i afsigt att hämma den

åsyftade verkan. Denna fiendtliga makt har tydligen haft sitt finger med äfven i den föreliggande skriften, förbytande dess värdiga allvar i groft gyckel *) och drifvande hånet ända till smädelse.

Uttrycket kan synas för starkt, men vårt enkla språk eger intet finare namn för skandalen, offentliggjord utan bevis, och i sådan form att den drabbar oskyldiga och skyldiga.

Det är här vi drista bemöta förf:n.

Han söker i sin mångsidiga behandling af ämnet icke blott kraftigt verka på öfvertygelsen om det i och för sig oriktiga i det Wicksellska förslaget, utan framhåller äfven att det, utanför de områden W. åsyftar, skulle inverka förderligt på allmänna sedligheten. För att styrka detta antagande påstår han (sid. 39, första stycket) att, i anledning af W:s förslag, »*lär inom vidsträckt kretsar af tjänande fruntimmer yttras*» — att man der vore villig att för snöd vinning ockra på sin qvinliga ära.

Yttrandet är anfördt *inom citationstecken*, i ordalag, som här icke kunnat återgifvas, och innebär en bekännelse af så fräck art, att den omöjligen kunnat uttalas i en hederlig mans eller kvinnas närvaro. Sjelfva formen af berättelsen stämplar den till hörsaga. Icke heller anföres något bevis för dess sanning. Sjelf lätt öfvertygad, är man viss att bli trodd på sina ord, och hvad värre är, man *blir* trodd. Hvem skulle också vederlägga påståendet? Den smutsiga historien har påbördats en samhällsklass, som icke kan försvara sig sjelf, som står under råhetens förtryck och som man är van att låta, en för alla och alla för en, umgälla sitt dygdiga förakt, hvilket, äfven då det i många enstaka fall är förtjent, borde mångdubbelt återfalla på dem som orsakat det.

*) Se bland annat sid. 34 sista meningen; definitionen på den »lägre» kärleken; i samma stycke; sid. 39 första stycket, sista meningen m. m.

Att historien berättats blott i förbigående, alldeles icke i afsigt att smäda, ja kanske utan tanke på att någon skulle känna sig sårad deraf, endast och allenast i det goda syftet att varna för följderna af en vådlig sedelära, minskar ej utan snarare stegrar sakens betydelse. Dessutom: de anförda orden af Geijer, att det goda ej må befordras genom sin motsats, som är det onda, må väl få anses gälla mot den ena författaren så väl som mot den andre. Och *ondt* kalla vi ett förfarande, som, vore det än till fromma för den heligaste sak, kastar en obevist men vanhedrande misstanke öfver tusentals ärbara och aktningvärda qvinnor.

Efter att hafva uttalat den allvarligaste insaga mot detta förfarande lemna vi författaren och hans skrift för att bifoga några allmänna anmärkningar, hvartill de endast erbjudit oss uppslaget.

Det nämnda förhållandet att missaktningen öfvergått till *vana*, äfven hos eljest rättänkande män*); att man anser sig opåtaladt kunna yttra och obetingadt tro de gröfsta skändligheter om våra qvinliga tjenare, detta är det som skapar och uppehåller de »ställningar och förhållanden», som enligt Hwasser »kufva deras moraliska kraft». Under inflytande af det häfdvunna förakt, som drabbar klassen, och den skymfliga förtrolighet, som blott alltför ofta egnas individen, vore det ock mer än underligt om ej mången värnlös flicka känner sin sjelfaktning rubbas, sin sedliga vilja slappas; ja, kanske får man anse det som ett under, att så många verkligen gå oskadda ur den dubbla frestelsen, eller hemta kraft att resa sig när de fallit. Och äfven dessa inneslutas dock framgent i det föraktliga begreppet »tjenande fruntimmer», om hvilka man tänker och säger, ej blott att de, ty värr, ofta fela, utan

*) Ett talande bevis härpå är, att den gamla ärliga benämningen »piga» nedsjunkit till ett smädenamn, emedan det användes för att beteckna varelser, hvilka stå under den allmänna missaktningens bann.

att de i vidsträckta kretsar endast vänta på tillfället för att köpslä om sin heder.

Det berättas om en qvinna, att hon i följd af ett moraliskt felsteg lemnat sin fädernejord, bosatt sig i en liten stad i främmande land och der, genom sina goda egenskaper och ett sedligt lif, gjort sig allmänt afhållen och aktad. Då kom en hennes landsman till staden; han kände det felsteg hon begått, satte med anledning deraf vänryktande berättelser i omlopp och vände så i misstro och förakt den välvilja hon dittills rönt. En tid höll hon sig ännu upprätt i kamp mot föraktet; men småningom kufvades hennes moraliska kraft, och hon *blef* det hvar till smädaren, genom några tanklöst utkastade beskyllningar, gjort henne.

Tillämpningen på vårt ämne ligger nära. Missaktningen, då hon är oförtjent, kan alstra det onda hon förutsätter, och hvem vet hur många tienstflicka, som fallit för den tanken: »ingen tror mig! skymfliga tilltal möta mig öfver allt — hvar till tjenar det att strida längre»? Tanken är kanske icke förlåtlig, men dock förklarlig, och de som bidragit att väcka den bära sin dryga skuld för följderna.

Bittert orätt är det dock att sålunda med ett slags moraliskt tvång hålla en hel samhällsklass kvar på en lägre ståndpunkt, på samma gång man just deraf tar sig anledning att gissla och förakta henne.

Ville någon med ena handen hålla ett barn fast i dyn och aga det med den andra för att det orenat sin klädning, skulle det omtalas såsom höjden af grymhet af samma personer, hvilka moraliskt begå samma brott mot en hel klass af svaga underordnade likar.

Men ett sådant »råhetens förtryck» är ovärdigt en tid, som höjt humanitetens fana och arbetar på lösningen af frihetens och den kristliga kärlekens problem. Det är ovärdigt hvar och en som vill i någon mån verka för dessa tidens

ädlare syften, och särskildt, låtom oss fasthålla det, ovärdigt hvar och en som vill gälla för *man* i ordets högre och ädlare bemärkelse.

Vi vilja icke i ringaste mån försvaga fordringarne på qvinlig dygd, men väl stegra anspråken på den manliga, här särskildt på den, som förbjuder att skymfa den svaga och angripa den värnlösa — en dygd hvars åsidosättande skalden stämplat med orden:

»Den man, som skymfa djerfs, blott han det kan
Med trygghet för sig sjelf, är icke man.»

Hvad de bildade qvinnorna och särskildt husmödrarna beträffar, så hoppas vi tala i deras namn då vi förneka påståendet att *vidsträckta kretsar* af den qvinliga tjenareklassen skulle vara så djupt sjunkna, som den ifrågavarande hörsagan antyder. De förvillade, som bevisligen hylla sådana skändliga grundsatser, våga vi ej döma, men yrka att *om* de skola framdragas till skräck och varning, det icke måtte ske på ett sätt, som *skonar deras manliga anhängare*, men kastar skugga på en hel klass af hederliga och aktningvärda qvinnor.

Vi tro fullt och fast att de svenska tjenarinnorna, då hänsyn toges till den uppfostran och de hemvanor, de erhålla, de frestelser som omgifva dem, det svaga skydd och den allmänna misstro de röna, stå, såsom klass, fullt så högt i sedligt afseende, som de hvilka af gammal vana tro sig saklöst kunna förakta dem, och att således *detta förakt icke är berättigadt*.

Vi tro att flertalet af dem, likasom af andra menniskor, hafva förtjenster och fel blandade, att de visserligen ofta falla för egen svaghet och yttre frestelse, men att de också kunna resa sig och på det vackraste sätt återvinna vår aktning. Vi *veta* att den qvinliga tjenareklassen hyser individer af sällsynt pligttröhet och sedlig kraft, verkliga karaktärer, hvilka skulle

utgöra en prydnad och en heder för hvilken samhällsklass som helst, och hvilkas motståndskraft mot frestelsen neppe-ligen kan mätas hvarken af deras väl skyddade systrar inom högre klasser eller af de män, hvilka inbegripa dem i det allmänna föraktet för deras klass.

Derför drista vi här, i svenska mödrars och husmödrars namn, uttala en varm önskan, ja, *en allvarlig fordran*, att våra tjenande medsystrar må tillerkännas samma mennisko-värde och samma qvinliga värdighet, samt bemötas med samma aktning och grannligheten som vi sjelfva och våra döttrar.

De olyckliga, som förverkat sin qvinliga värdighet, ställa vi under Hans dom, inför hvars blick både äktenskapsbryterskan och de skriftlärde förstummades; och till de många behjertansvärda bibelord, förf:n af den ofvannämnde skriften anfört, bedja vi att få lägga ännu ett:

»Den som är utan synd han kaste första stenen».

Det var icke med lätt hjerta vi upptogo vårt sorgliga ämne och ej utan fruktan vi lemna det — fruktan att man skall finna oss hafva gifvit allt för starkt uttryck åt de känslor det framkallat. I så fall hafva vi ingen annan ursäkt att anföra, än värmen och styrkan af dessa känslor intet annat försvar än medvetandet af den pligt, Hwasser framhållit i det anförda yttrandet, hvars slutord vi, i likhet med herr Cornelius, gerna vilja betona såsom det bästa valspråk för qvin-nans verksamhet. Med dessa ord afsluta vi därför här vårt försök till försvar för den qvinliga tjenareklassen:

»Det gäller om qvinnan såsom om alla, att det ej är genom emancipationen ifrån de skyldigheter, hvilka den *sanna* och *högsta* bestämmelsen ålägger, utan tvärtom *genom deras trogna uppfyllande*, som människan blir mäktig och fri, segrar öfver världen, tiden och omständigheterna.»

33. Thekla Knös.

(Forts. från 4:de häftet.)

Man kan i dagboken skåda hur Theklas själ utvecklades, kände och igenkände sig sjelf, huru den fina iakttagelseförmågan på alla naturens skönheter utbildades; många af de prosaiska utgjutelserna hafva nära nog poetisk lyftning, om ock ej poetisk form. Med modern gjorde hon stundom om sommaren besök till den lilla prestgården och Viks herresäte, och ett sådant besök en dag har hon sjelf på ett par blad skildrat. Hon skrifver:

»Var mig hälsad du sköna, skuggiga, välkända park, min barnoms förlofvade land och kära vallfartsort. Hvilken sällhet att åter känna din svalka, se dina träd. Hur väl jag hittar i dina gångar, finner igen dina grottor, löfsalar och höga ekar! Ljuflika minnen sväfva som ljusblåa fjärilar kring dessa ensliga platser. Der växa mariebär, der smultron; här skall det finnas liljekonvalje. Hvilken utsigt!

Der står det gamla slottet och sjön slår som förr mot stranden. Varma och trötta af vandring och förtjusning sätta vi oss i en skuggrik löfsal, på hvars gröna matta vi förr hvilat, ej ensamma som nu. Vi taga fram vår lilla matkorg och duka upp dess innehåll. Bien komma och suga surrande på honingskakan, foglar och de qvicka ekorrarna taga brödsmlor på litet afstånd och myran springer bort med en sockersmula. Fjärilar vagga på blommorna bredvid oss, allt lefver, njuter, deltar i vår fröjd. Då måltiden är förbi, hvila vi, vixelvis vakande öfver hvarandra i skuggan, se på himlen genom grenarna och lyssna till skogens sång och alla de underbara ljud parken äger. Sedan gå vi vidare till gamle Hagelins stuga, men spelmannen är borta och vi höra hans fiol på afstånd i byen. Vi gå öfver ängen, vi nalkas det fordna hemmet. Almarnas kronor lysa i aftonsolen. Nära trädgården stanna vi och se in uti vårt förlorade paradiset med tårfulla ögon. Då börja de kära välkända klockorna att ringa helgsmål som om de med vänlig röst ville säga »Guds frid» åt de ensliga. Vi sjunka ned och hviska en bön.

Tysta gå vi tillbaka öfver ängen; en bondhustru hälsar och känner igen oss. »Åh, är det herrskapet», utropar hon, och vi höra henne i bortgåendet säga till en främmande bondgosse: »det var förra pastorsns fru och dotter. Han var en Guds man». Vi sitta åter i vagnen, rika med blommor och minnen. Ljusa, krusiga moln segla på himlen och skuggorna blifva längre. Då aftonrodnaden börjar

skimra, inträda vi på Dalby kyrkogård och knäfalla på en graf, skuggad af smärta träd *). Mammans sorg löser sig i milda tårar, som falla ned på gräset. Några små blommor blicka emot oss på grafven. Det susar en sakta vind i träden och aftonsolen kastar sin klara glans deröfver. Då ser jag skalet af en puppa på ett blad och på blomman vaggar den unge fjäriln sina hvita vingar. Jag visar mamma den, men i det samma flyger han bort mot aftonrodnaden. Våra blickar dröja på himlen, ett ljust moln skymtar bakom dess purpur som en englavinge. Solen sjunker och vi lägga våra flesta samlade blommor på grafven. Farväl, hviska vi och stå upp. Vi lemna den älskades gröna soffrum och rulla åter bort. Månen stiger sakta upp, försilfrar trakten och skimrar genom träden; nattviolerna från Viks park börja dofta och de sköna nejdena försvinna bakom oss. Så går det en stund och då vi nu nalkas staden, sluter jag ögonen och gömmer ansigtet i blommorna tills vagnen stannar. Ännu i bädden ser jag månskenet, känner nattviolsdoften och tackar Gud för denna sköna dag. Stilla nalkas drömmarna, ännu ett god natt, och jag är inne i deras värld. Var sjelfva denna dag en ljuf dröm?

Hade Thekla blott den älskade modern vid sin sida, var hon glad och nöjd och de båda tillsammans hade en ovanlig förmåga att med små medel skapa trefnad och glädje omkring sig. Hon skrifver också i dagboken:

»De fattiga säger man hafva sina egna nöjen, som de rike icke känna. Det är sannt, och jag är född att vara fattig, ty jag känner att jag fått förmåga att vara det med glädje. Hvad är det att gifva bort ett äpple då man äger tusende? Men *ett*, ofta beskådadt, gömdt, tillagnadt någon och slutligen deladt, det är annat, det är glädje. —

Om den krets, i hvilken dessa båda, Alida och Thekla Knös, rörde sig, och som inom sig gömde det bästa hvad Upsala ägde af snillrikt och älskvärdt, säger hon:

»Jag har varit mycket lycklig. Uppväxt bland menniskor, som hållit af mig sedan barndomen, har jag glädt mig åt att bättre lära förstå och älska dem. Endast om jag någon gång bland dem sett söndring af olika meningar, har det smärtat mig och jag har önskat att kunna förena dem och försvinna som en värmande fläkt omkring dem. Jag har lika mycket tillhört en krets som ett hem, har der sett mig omgifven af menniskor oändligt öfverlägsna mig, fått tyst åhöra deras samtal och i detta element af vänskaplig välvilja, af vidgadt familjelif är jag som en fisk i vattnet. Ingen sträng fordran har mött mig, ingen svår pligt, det har varit ett barns angenäma lif. Så har jag lefvat utan att tänka på det tillkommande, önskande

*) Thekla hade i späd ålder mist en syster, som var begrafven der.

samma sinnelag hos andra, skygg för hvarje annat förhållande. *Vänskap* innehållsrikare än det vanliga sällskapsjollret, som lemnar människan så tom, har varit min längtan och min glädje. Hur gläder det mig ej, då någon glömmer mig för samtalet, talar af hjertat och ej blandar upp talet med en ytlighet och artighet, som man anser passande för en konversation med en ung flicka. Ack, detta enkla stora förhållande af menniska till menniska!

Skall lifvet någonsin bli hvad det föresväfvar mig, att det kunde vara? Hur kunde ej förhållandet mellan människor vara annorlunda! Bekantskapen adlas till vänskap och den naturliga sympatien af öfverensstämmelse i känslor och tycken höjes till ett andligt syskonförbund. Men dessa förhållanden sakna så ofta den rätta grunden. Mången fordrar, att hans vän skall vara en, som smeker hans egoism, blåser på hans fåfängas små sår och hjälper honom att fördrifva tiden. Så lågt har äfven jag fordom tänkt om vänskap. Jag fann det nästan rörande anspråkslöst af mig att icke fordra något af en älskad väninna, som jag ansåg öfverlägsen, att nöjas med att vara hennes leksak, till dess en ädel man lärde mig få högre tankar om vänskap och rodna för denna anspråkslöshet.

Nu vill jag, att en vän skall vara en bundsförvandt till mina bästa tankar och sträfvanden — vara sträng, fordra mycket — men förlåta med mildhet. Vi skola känna oss som kamrater i en högre makts tjänst och räcka hvarandra en hjälpsam hand till ömsesidig förädling. En vän kan vara ett hinder för ädel sjelfförsakelse och uppoffring, om han för klemigt afser vårt yttre väl och träder på sjelfviskhetens sida.

Hvar finnes en vän, som vill leda mina studier, hjälpa mig att utveckla mig till en sann menniska, gifva mig tillfälle till handling, en liten verkningskrets, gifva mig enkla allvarliga råd, räcka en stödjande hand? Jag saknar och frågar? — Men hvad gör jag då för andra? Hvem leder, råder, hjälper jag i min ringa mån? Ack ja, jag ville undervisa, tjena, vårda hvar och en, som hade behof af min vänskap.

Ibland kan tanken på döden gifva mod att lefva. »Det är ännu icke uppenbaradt hvad vi varda skola». Dunkla gåta, sammanväfd af helig rysning och ljuf längtan! O Gud! använd fröjd eller smärta efter ditt goda behag, men bilda inom mig de vingar, som en gång skola lyfta mig öfver jorden.

Att lära språk är att skaffa sig nycklarna till andra folks andliga skatter. Här står jag nu med min lilla nyckelknippa. Men

begagnar jag den rätt också? Det engelska språkets solida blanka stålnyckel, fransyskans sirliga silfvernyckel äro väl de mest nyttjade. Min lilla italienska guldnyckel är så vacker i sig sjelf, att jag blott leker med den, men den skall en gång öppna för mig Dantes *purgatorio* och *paradiso*.

Aldrig har jag sett någon älska blommor *så* som Mamma! Andra anse dem som vackra behagliga ting, som en angenäm prydnad, som skimrar för ögonen. Hon njuter af dem med hela sin själ, hennes tysta samtal med dem är en gudstjenst. »Naturdyrkan» sägen I, Nej, gudsdyrkan. De äro för henne lefvande poemer af skaparen, hon inandas deras doft som en fläkt af hans anda, hon läser i deras blad med ljuft tårade ögon och mottager hvarje vårblomma med andakt som ett nytt ljufligt budskap om skaparens kärlek, och hon förstår deras språk. Milda, poetiska blyga själ, din känsla är för helig att yttras i ord.

Med dig ett féslott blef hvar kulle,
Hvart berg, hvar äng ett sagans land;
Och diktens segel på min julle
Du hissat med din milda hand.

Jag kysser den i mina tankar; alla blommor ha för mig fått något af *din* själ!

Jag läser stundom i min fars böcker; hvad jag är lycklig att hafva haft en sådan far, att vara hans dotter! Gud vare pris för denna nåd. Han har lemnat mig ett arf, ett testamente, han är ej död för mig, jag får del af hans tankar, jag lär allt mera förstå och älska honom. Ja, låt mig så hvarje dag umgås med dig, min far! Fortfar att verka din Guds verk på jorden, var den trädgårdsmästare, som planterar himmelska frön i min själ. Låt mig se hur de blomstrat och burit frukt i din själs härliga jordmån. Nej, jag vill ej glömma dig! Hvarför förflyger i denna kalla verld minnet af ädla människosjälar så lätt?

Und schon ist er verklungen,
Und keiner denkt daran.

Men deras verk förblifva ju dock?

Älskade syster ängel! Der uppe der du vistas är så skönt och härligt. Det intet öga sett och intet öra hört har Gud beredt dem, som älska Honom. — Förr om julaftonen, då julbordet pryddes af mamma för de små, väntade vi båda i det mörka yttre rummet, sågo

på ljusskimret genom dörrspringan. Nu är dörren öppnad för dig, du är derinne. Du var ett af de barn, på hvilka man genast ser att de höra himmehriket till. Jag är nu ensam, har ingen syster på jorden, men jag har henne i himmelen. Jag står kvar i det yttre rummet, hoppas, tror och anar. Jag var endast 6 år, då jag sista gången såg dig, men många dunkla, kära minnen visa mig din bild. Då vi om aftonen lågo i våra små sängar och läste vår aftonbön, mins jag så väl huru, då vi bedt för mamma, pappa och alla människor, Nanny frågade mig, om vi ej också skulle bedja för alla djur. »Tänk om Jeppe (vår lilla hund) skulle dö».

Med sitt älskande sinne ville hon bedja för både djur och blommor, *allt* skulle med henne dela sällheten af att ega en god fader i himmelen. Dunkelt minnes jag en fest för Geijer, då vi båda i lätta ljusgröna dräkter sprungo mellan de till festens prydnad uppsatta granarna, glädde oss åt kransarna, lampskenet och de bekanta spelande personerna. Du var alltid stilla och from med de mörkblåa englagonen skuggade af långa ögonhår, och hela ditt väsende var som en innerlig längtan. Jag var yr, glad och trotsig och skakade mitt ljuslockiga hufvud. Vi liknade ett jordiskt och ett himmelskt hopp. Kort derefter låg hon, som nyss i hoppets dräkt gladt sväfvade vid festen, blek och stum i den lilla kistan *).

Hoppet hade nått sitt mål. I hvit dräkt, myrtenkrona i det lena mörka håret och de små händerna sammanknäppta som till bön, så såg jag dig med barnslig förundran, strök sakta det fina delade håret vid din panna, och rörde med mina varma läppar vid din bleka mun. Man förde bort mig. Mamma sörjde häftigt, och jag hörde sedan sällan och blott i hemlighet, af andra, ditt namn. Vi lemnade det hus, der du föddes och dog, och der jag ännu minnes våra lekar i den stora månljusa salen om qvällarna. Ensam gick jag på Åkers prestgård och blommor, träd och insekter voro mina enda lekkamrater.

* * *

Herrliga sol, som går upp och ler mellan löfven, försmälter med din blick frosten, som dödande lagt sig öfver blommor och blad. Friska, vaknande morgon, var mig hälsad! Min sol, min Gud, smält frosten, som tynger mina hjertblad, och lys mig att jag må se klart!

* * *

»Sjungande och spelande Herranom i edra hjertan» säger apostelen i dagens epistel. I höstas först förstod jag hvad dessa ord betyda. Man tror sig så lätt förstå, men då man en gång af lefvande erfarenhet lärt det, så finner man först, huru litet man förut förstod. Så måste man känna allt, om hvilket man vill säga: »Jag förstår det».

*) Theklas syster fick blodstörtning och dog efter några timmar just under denna fest för Geijer.

Till lif och verklighet hos en måste det blifva. Är jag ej mera såsom då under Guds ögon, känner jag ej denna ljuftva vårkänsla, detta sjungande och spelande Herranom i djupet af mitt hjerta? Straxt om morgonen, innan tanken hunnit höja sig till sin Herre, kändes redan detta sakta sjungande och spelande. O! att jag kunde återfå denna känsla af Guds nådeliga vård och närvaro! Hoppas dock allt af hans fostrande kärlek.

I Stockholm sommaren 1834, då mamma låg sjuk och jag vakade vid mitt ljus med pappas bok i handen, under det att tysta blixtrar lyste in och jag visste den förfärliga farsoten vara omkring oss, och all återgång till hemmet i Upsala var omöjlig, i dessa stilla eusamma nätter, hvem gaf mig mod och förtröstan? Min tanke dröjer så gerna vid dessa minnen. Jag stod långa stunder orörlig och betraktade det uppskjutande gröna af liljan i fönstret, eller de småningom framträttande bladen af den lilla rosenbusken och tänkte på, huru Herren så hos mig uppväckte den späda brodden till ett nytt lif. Nere på gården lekte så gladt några barn, under det alla andra voro intagna af fasa och förskräckelse. Jag tänkte på orden »Varen såsom barn» och deras lekar voro min tröst och mitt nöje.

Och sedan, då Gud hade fört oss undan faran och jag den första morgonen vaknade i det lilla Sigtuna! O huru lycklig kände jag mig ej. Träden susade, tupparna golo och i den lilla staden var allt så fridfullt och lugnt. Huru ljufliga voro ej dessa stilla dagar under mammas sjukdom, och sedan, då hon var bättre och stödd af mig gick omkring i månskenet i de små rummen!

Ingen är så fattig, att han ej fått andligt och timligt godt att redogöra för. Äfven jag, i min ringa mån, borde vara en Guds förvaltare. Det lilla fält jag fått, skulle jag ej kunna odla det till Hans ära? Jag vill ej sofva mer, utan arbeta, så i andanom. Jag vill rätt lära känna min pligt. Det hela synes vid första blicken som en liten blomma, ej stort värd att undersöka. Enkel är den, men ändå vid närmare betraktande, hur många fina drag, som undfallit mig. Må alla dess beståndsdelar harmoniskt utvecklas, så skall lifvets Herre ej försmå dess doft. Fattigdom och motgång förlora mycket af deras bitterhet, då de tagas som uppfostran, och man redligt söker hjälpa dem att verka det de skulle. Såsom kalla bad äro de svåra, men stärkande, och när de varit hälsosamma, blir man varm deraf.

Det plågar mig, då man vid återkomsten från kyrkan frågar mig »hvad jag tyckte om predikan»? Skall jag då recensera det, som skulle recensera mig? Nej, jag kom ej dit för att kallt kritisera

eller gilla en bit menskelig vältalighet, jag kom för att låta ordets regn och solsken verka på min arma själ. Hvem frågar en, hvad man tycker om en fars förebråelse eller hans kärleksfulla välsignelse?

Thekla Knös var en intagande ung flicka, alltid drömmande och opraktisk, men med öppen blick för lifvets allvar och mer än vanligt mån om att sprida glädje och göra den nytta, hon kunde, för andra. Ett ovanligt sympatiskt och deltagande väsende gaf henne en magnetisk dragningskraft och underligt hade det i sanning varit, om ett så beskaffadt qvinligt väsende som hennes ej varit föremål för många mäns både kärlek och vänskap. Många gånger hade hon kunnat knyta band för lifvet, men så skedde aldrig af många orsaker, som vi här ej kunna och vilja utveckla. Hon var och förblef Thekla Knös, som aldrig för egen del gjorde kraf på det förtroende för hjertats plåga eller sällhet, för hvilket hon alltid var öppen, då det gällde hennes vänner. Antydningar finnas i hennes dagbok om huru det smärtade henne att tillbakavisa hvad en man bjöd henne, men bland de många hjerteutgjutelserna finnas inga, som tyda på, att hon sjelf delat den känsla, för hvilken hon alltid liksom skygg bäfvade tillbaka. Så skrifver hon:

Om du en sommardag vandrar stilla framåt, och en härlig frukt vinkar dig mellan löfven, som tyckes bedja dig: »bryt mig», och grenen böjer sig mot dig stängande din väg. — Hur gör du? — Om du ej känner dig törstig eller i behof af denna vederqvickelse, så stöd vänligt den rika grenen och gå förbi! — Efter dig kommer kanske en, som längtar, som försmäktar efter denna gåfva, och när den sköna frukten sjunker till dess törstande läppar, glädes du, att du gick förbi äfven om vägen sedan skulle bli het och ofruktbar, och mången skulle säga: »du oförståndiga! Hvi tog du ej emot din lycka?» Hur korttänkt är det ej att tro, att man försmår hvad man ej emottager! —

Så länge Thekla Knös var ung, omgifven af den krets hon älskade, och der hon sjelf var älskad af alla och förstådd, så länge modern ännu lefde och hemmet stod orubbadt,

var det ej heller svårt att afsäga sig andra band eller ej finna sig hafva behof deraf. En annan tid kom, — hon blef äldre, hennes käraste ungdomsvänner gifte sig och flyttade bort, kretsen i Upsala skingrades så småningom och hon började att känna sig ensam bland en yngre generation, der äfven anden och riktningen blef en annan. Vi lemna åt henne sjelf att äfven måla denna tids intryck på henne sjelf.

En klarare blick öfver Guds sköna värld skall jag vinna och den skall lifva mitt hjerta och vidga min själ. Nu arbetar jag blott på det första hufvudstycket om Gud Fader och skapelsen. Vår jord, en liten stjärna bland de många, som sväfva i den oändliga rymden, dess vexlande haf och land, öar strödda som blommor i vågorna, skiftande språk och folklynnen, i olika former uppenbarad skönhet, himlens stjernegrupper, jordens blomsterfamiljer, med allt detta vill jag blifva närmare förtrogen. Den första bönen är ju Fader vår! Heliga grundton, som genomgår spherers harmonie, blif äfven mina svaga tankars grundton, sammanhåll dem och lär mig se det *ena* i mångfalden. Ora et labora, ödmjukt och förtröstansfullt. Då skall jag undgå den hemska känsla, som i går kom mig att gråta, känslan af att tiden flyr obegagnad under små obetydligheter, i tomt intet. För att lefva måste man andas, inandas beundran och kunskap, utandas kärlek och lof, få och gifva, lära och verka, förödmjukas och upplyftas.

Det kännes ibland som om det låge så mycket i träde inom mig, som om i mitt hufvud och hjerta vore så mycket ouppodladt. Der finnes så mycken *bunden* värme! Skall först döden befria och utveckla detta? Är det mig tillåtet att nedgräfva mitt ringa pund? Nej, trädet måste bära frukt. Men det står der dufvet och sörjer sin första vår, sin glada blomningstid. Den måste ju förgå. En ny årstid kommer! En grå simpel hvardag ligger framför mig som en bit lera, ett stycke jord, men bör jag ej skapa en skön bild af denna lera, om jag är konstnär, eller plantera några goda frön i denna jord, om jag ej kan mer? —

I sin recension öfver Atterbom tecknar Geijer tvenne högst olika bilder och säger om den *ena*, »det är han», om den *andra*, »det är också han». Ja, så kunde man ofta göra, ty människan sväfvar mellan sitt ideal och sin karrikatyr, och vi igenkänna båda. Tänk efter hur ditt ideal och din karrikatyr se ut; — den sednare är en liten tafatt figur, som står bortkommen på lifvets marknadstorg och hvarken hittar hit eller dit, »utan vingar för skyn och vingelfotad för jorden». Det är jag.

Den sednare är en barnslig genius med upplyftade ögon och jordens spädaste blommor i offrande händer. Det är också jag!

Vid denna tidpunkt var det troligen, som Thekla Knös, på Geijers och Atterboms uppmaningar, inlemnade sina smärre Dikter och den större sångcykeln Ragnar Lodbrok till Svenska Akademien. Man ser i de citerade fragmenten ur dagboken huru hennes ande kände behovet både af att gifva form och lif åt hvad som rörde sig inom henne, och huru hon längtade efter en stödjande hand, som visade henne den väg hon skulle gå, på det att hennes lifs träd skulle bära frukt efter blomningens tid, som var förrunnen. Dikterna vunno erkännande ej endast hos de nämnde vännerna, utan blefvo af Svenska Akademien belönda med dess första och andra pris. Det var en festlig tid för Thekla och hon firades äfven i vänkretsen. Hvad hon i det fördolda tänkte se vi af hennes dagbok.

Hvarföre var jag så sorgsen, då mina små dikter måste tryckas? Fruktade jag kritiken? Nej! — Trodde jag blygsamt att de voro allt för dåliga för trycksvärtan? Nej! det var en känsla af profanation. Jag gret emedan dessa oskyldiga känslor skulle afslöjas inför allmänheten. Så gret jag som barn, när främmande ville se »lillan» i badet. Ingen förstod egentligen hvarföre det var mig så svårt att utlemna dessa sånger. »Was hat die Welt mit meiner stillen Seligkeit zu thun?»

A. F. Lindblad satte någon tid härefter musik till Theklas poem *Drömmarna*. Denna sångcykel gafs i Harmoniska sällskapet och åhördes med förtjusning. Thekla var äfven inbjuden att vara närvarande och var föremål för hyllning och uppmärksamhet. Så gaf hennes författareskap henne flera feststunder, och i Upsala hade så småningom bildat sig en krets af nya unga bekanta, som slöto sig till Thekla. I deras intressen lefde hon ofta upp, skämt och dramatiska upptåg improviserades, verser skrefvos och under denna tid skrefvos också *Elfvornas qvällar* och *Konvaljerna*. Att Thekla emellertid i sitt inre kände sig otillfredsstäld och temligen ensam, ser man af dagboken. Hennes äldsta och bästa qvinliga jernåriga voro borta, Geijers hem skingradt och snart äfven Atterboms. Hos öfverstinnan Silfverstolpe och i landshöfdingen baron Kræmers

hus dröjde ännu en fläkt af den gamla andan qvar, här var hon alltid älskad och efterlängtd, och så länge modren fanns var hon sjelf ej hemlös, om ock mycket annat förändrat sig. Hon skrifver:

Alla öfvergångsperioder äro svåra, från barndom till ungdom, från ungdom till medelåldern. Men hur sällan ledsagar någon en annan hjälpsamt öfver den bryggan in uti den nya trakten! — Der står i ett sällskap »ein grünes Mädchen», som tyskarna kalla dessa stackars mennisko-kartar. Barnen finna henne för stor, de stora flickorna, för omogen. Den arma amphibien vet ej hvart hon hör. Ingen räcker henne en hjälpsam hand. Ej långt ifrån henne sitter en äldre flicka, förskjuten af de unga, utesluten från fruarnas krets och intressen. Hur ensam känner hon sig ej! Närmen Er till hvarandra, I båda gränsboar, talen om det, som är gemensamt för alla åldrar. Nyser någon af oss, så säger den andra: »Gud hjälp!» Säg det i hjertat och var hjälpsam.

Hvarföre få ej qvinnorna gå framåt, liksom männen, steg för steg — utvecklas, taga grader, användas i mensklighetens tjenst? Icke förlorade de i qvinlighet, om de, i stället för att timalt brodera på en remsa eller virka på en liten spets, gäfve läkarebiträde åt fattiga, botaniserade, lärde känna blommorna, stjernorna, finge lära att tänka och tala öfver viktiga ämnen, ja lärde sig att styra ett hushåll och praktiskt öfva nödiga qvinnosysslor. Låt dem höra skön poesi i stället för tomt sqvaller, och värm deras hjertan vid sköna minnen, och deras tomma skenlif skall blifva innehållsrikt och sannt. De kunde då få så mycket att älska, tillfredsställa detta själens behof, utan att förälska sig i en man utan något värde.

Att vara »olycklig af kärlek» — det förstår jag ej. Hur kan en ädel kärlek göra någon olycklig? Den sällheten att finna en människa ädel, god, älskvärd, kan den då bli en plåga? Jag tycker det är den största lycka!

Skall äfven jag offra åt konvenansens, slentrianens dumma, döda afgud, — offra tid, tankar, dyrbara qvällar, då himmelen derute står full af gyllne stjernor, som gå sin bana på Skaparens bud i enig harmoni, under det att menniskor, sammanträngda i ett qvaft rum, spela marionetter, tala tomma ord och leds? »Martyr för supéer» —

så jemmerligt! Må man uppofta sig för verkliga pligter, men ej för små sjelfgjorda, ej för ledsamma »nöjen».

Berömmets honungsdagg, ja, den lägger sig förstörande på den unga plantans hjertblad och vittnar om sjuklighet. Men kärlek »skämmer icke bort», det är själens solsken, som lockar fram alla blommor.

Törst efter högre, renare lifsluft, det är något helt annat än det oförnöjda sinne, man anser dig för. Det är icke annat än begäret att få ofra sina krafter åt en högre makts tjenst. Är det något ondt i denna längtan?

Aldrig kan jag se en fjärl flyga ur puppan utan en saligt bäfvande tanke på den stund, när själens befriade vingar lyftas. För mig är den alltid en bild af odödligheten. Hvad betyder annars denna törst efter verksamhet, handling, arbete hos en så indolent natur som min?

Poesien är mitt modersmål, min egen moders naturligaste språk. Men man talar så ofta främmande tungomål. Skall jag glömma mitt modersmål för att göra mig förstådd af främmande?

När man först träder ut ur barndomens Eden med hjertat fullt af förtroende och hopp, och träder in i världen, finner falskhet, skenlif, sken-vänlighet, dubbelhet, hur vissnar då icke hoppets blomma och hjertat ryser som en sensitiva, vidrörd af en iskall hand. Jag förstår det engelska uttrycket: »I sickened at heart». Men kanske ser man också då allt för svart. Småningom lär man sig älska människorna för det goda de ega, oaktadt felen.

Det är en egenhet hos mig att så gerna vilja fira hvarje fest i dess egen ursprungliga anda. Jag har ej hos någon annan funnit detta behof och får väl förtiga det. Till vår tid passar det icke. Endast mamma förstår mig i detta, ehuru hon kanske tager det mera poetiskt än jag. *Julen* — ack, hvilken himmelsk glädje gömmes ej i detta ord! Men det tillfälliga, prydnaderna, bisakerna, julklapparna, maten etc. få icke växa upp till hufvudsaker, så att festens betydelse förqväfves deraf. Äfven påsk, pingst, midsommar vill jag fira i deras egen anda. Men hur ofta glömmes den ej! Det blir samma hvardagliga

sällskapslif, utan en tanke på högtiden. Jag går så långt, att hvarje Söndag har sin egen karakter, sin stämpel, som dess evangelium påtryckt den och som ger den en egen färg för mig.

Hvad våren på landet är skön och helig! Hvar dag tecknad af ny skönhet, en rad mer skriven af Skaparens hand på sommarens gudomliga poem. Hur uppmärksamt följde jag ej utvecklingen af hvar blad, hvar knopp! I staden ville jag gråta öfver att icke ha fått följa med från början, utan helt oföberedd *se* blommor, hvars tillvaro man ännu ej anat. Hur kunde människornas påfund hindra mig att läsa naturens skrift, deri jag såg Guds finger? Hur kan man frukta att öfverlemna sig åt denna beundran? Jag förstår det ej! — Picciola predikade utan ord för den fångne tviflaren!

Händels Messias! Odödliga konstverk! Hvad jag är glad att hafva blifvit invigd i dina mysterier! En ny tonernas verld af helig andakt och enkel tro öppnade du för mig. Hur ofta har ej sedan ett enda af de heliga orden väckt en chör af herrliga melodier i min själ. Dessa sångstunder ha haft mera inflytande på min själ än några böcker. Ack, att när man hvilar i sin graf hafva utandats en sådan sång, som på lätta vingar flyger från hjerta till hjerta och lyfter dem till himlen!

Den naturliga människan begriper intet af Guds anda. Men inom den naturliga människan utvecklar sig den nya andliga varelsen, som lefver af denna andes flägt. Masken kan ej njuta nektarn, som fjärlin finner i blomman. Det varder sått i förgänglighet, men uppstår i oförgänglighet.

Hvarföre är qvickheten så ofta elak? Finnes det ej en qvickhet i godt? — en fintlighet att utfundera det behagligaste, ljufvaste för andra? Låt ej något tillfälle gå förbi att göra någon en liten glädje, en liten tjenst. Tänk om Gud begagnade dig till sin engel, läte dig uträtta ett ärende! Låt din rena välvilja vara en vederqvickande vind. Var qvick i det goda! *Försök!*

Hvarföre äro så få poesier leende och glada, så många känslöfulla, klagande och allvarsamma, då verlden egentligen blott vill höra det skämtsamma och qvicka? Ack jo, vi förbruka i umgängeslifvet all den glädtighet vi ega, och känna att annat ej passar sig. De

andra tillbakaträngda känslorna taga ut sin rätt i ensamheten och gifva sig luft i tysta sånger. »Glädjen är blomman af livets djupaste allvar», har någon sagt. Utan denna rot kan ingen verklig fröjd utveckla sig och lefva. Glädjens blomma hämtar just sin näring från denna dolda rot. Och ändå anser man glädje och allvar som motsatser, som fiendliga emot hvarandra. Hvilket misstag! Det finnes så litet sannt allvar, därför så litet sann glädje, den nemligen som är oberoende af alla yttre omständigheter.

Om ditt hjerta är fullt af ömhet, och de första af Gud skänkta dyra föremålen för denna känsla äro dig fräntagna, så låt den icke, instängd inom ditt bröst, förvandlas till stum smärta. Gå ut och sök upp ett olyckligt barn, en gammal öfvergifven gunna, som törstar efter en droppe af den kärlek, hvaraf ditt hjerta är fullt. Låt ej din känsla bortdunsta i overksamma tankar, utan värma ett förfruset hjerta, som klappar ensamt i världen.

De flesta, som kände Thekla Knös mera ytligt, ansågo troligtvis hennes deltagande, kärleksfulla och hjälpsamma sinnelag som den naturliga yttringen af ett mildt och godt sinne och af hennes poetiska skaplynne. Den, som med uppmärksamhet genomläser hennes efterlemnade dagböcker och papper, får det intrycket, att det framsprungit ur en djupare och rikare källa: kärleken till Gud och önskan att tjena sina medmeniskor för Hans skull. Thekla och Alida Knös framlefde ett egendomligt lif i Upsala. Deras lilla hem var ordnad med den finaste smak och ordning, och ehuru de alltid voro fattiga eller hade ringa medel, syntes alltid hemmet fint och prydligt. En mängd blommor prydder ummen, äfvensom flera konstsaker — räddade sedan bättre tider, eller gåfvor af vänner; statyer och taflor prydde väggarna. Hvad man i vanligt språk kallar »bjudningar» förekommo aldrig hos dem, men många voro de vänner, manliga och qvinliga, som ansågo det som en förmån af ovanlig art att få tillbringa några stunder i deras hem. Man andades der som i en friare, lättare luft och glömde hvardagslifvets oro och sträfvan. Satte då värdinnan fram sina

fina gamla ostindiska fat, fyllda med frukt eller sylt, så tänkte man aldrig på att någon gröfre mat behöfdes för detta lifvet.

Det första arbete, hvarmed Thekla Knös framträdde inför allmänheten, var en öfversättning af Dickens *Syrsan vid spiselst.* Hon beskriver sjelf huru hon föll på denna tanke, och huru den förverkligades. Hennes mor läste ej engelska, och då nu Thekla en dag börjat läsa *The Cricket on the hearth*, ville hon gerna meddela modren den glädje hon hade af den lilla boken. Hon berättar härom:

Jag började läsa högt på svenska, men det gick icke bra, ej så lätt som ur tyska böcker; här funnos uttryck, som voro svåra att ögonblickligt återgifva, som förlorade sitt behag, då ett motsvarande svenskt ord ej i hast kunde finnas. Nedslagen afstod jag från företaget, — men plötsligt föll mig en ljus idé in —, jag skulle *skrifva* en öfversättning. Snart satt jag på den låga barnstolen vid min lilla byrå och skref flitigt. Djerfva tankar uppstego i mitt huvud; tänk om detta kunde blifva tryckt! Hvilken förmåtenhet, men huru roligt om det vore möjligt! Jag skulle då få penningar som jag sjelf förtjänat — hvilket oberoende! I min inbillning förvandlade sig dessa ej ännu vunna skatter till alla saker, som vårt lilla hushåll behöfde, allt hvad husets fru kunde önska. Jag skref och skref; slutligen var boken färdig. En vän lemnade mitt arbete till en bokhandlare i Stockholm. Efter en tid fick jag ett rekommenderadt bref. Hvilken lycka och ära att få klippa af det lilla snöret och bryta sigillet! Så mycket pengar!! Var detta verkligen mitt? — Den ena sedeln måste genast med en vers, hvori han kallade sig Per Sedel och förklarade sig vara en vandringsman, begära logis i fru Alidas plånbok. Der var godt rum för den resande, som likväl ej länge blef kvar, men lemnade behagliga minnen i olika former. Så kom en vacker dag sjelfva boken, — du lilla ljusgröna bok, med elffigurer på permarna! Vänliga elfvor hade också varit verksamma för att bereda ditt festliga emottagande. En krets af vänner samlades, det lilla blomsterrummet var mer än vanligt upplyst. Midt på bordet framför värdinnan låg den lilla ljusgröna boken, och liksom fyllda genom dess geniens försorg stodo de gamla kinesiska tallrickarna i rund och bjödo på russin, mandel och fikon. De visade sig eljest endast om julen eller på särskilda högtidsdagar, men nu myste de små kineserna så godt under mödornas frukt. Stämningen är den bästa, alla äro som harmoniska toner i ett fullt ackord. När man meddelat sina tankar en stund, börjar läsningen.

Se på henne! Se hur hennes ögon stråla, hur kinderna få färg, hur de hvita tänderna skymta fram vid ett leende. Ja, älskade mamma,

syrсан har börjat sjunga vid din härd; det är en trollsång, alla lyssna, och när den vackra berättelsen är slut, sitta alla litet rörda.

Men nu står husets piga, den välkända Lovisa, i dörren och öppnar med välvilligt leende dörren till matrummet; inbjudningen följer, men på tröskeln stannar värdinnan öfverraskad. Hvad är detta? Är det hennes théhord? Jo, kopparna känner hon igen, men det vackra théköket, som sjunger sin välkomstsång under det en liten klar låga brinner, théskrinet, brödkorgarna, gräddskålen fin och slipad, thékannen af utsökt form, allt detta är nytt! Kära små elfvor, hvilken förvåning och glädje! Snart sitta vi alla kring bordet, form och innehåll prisas, kopparna fyllas, théet doftar, skorpona äro präktiga och fru Alida utropar: »Så värdinna jag är, kan jag icke undertrycka min förtjusning».

Den glada thesoupern är slut; den första än ej tryckta glunten om »lilla sippan med ögonen blå och guldsvifvan i strumplästen grå» sjunges och det glada sällskapet skiljes åt.

Många sådana aftnar firades i det lilla hemmet, men fru Alidas hälsa började att bli mindre god. Man sökte bot därför vid bad och brunnar och sjukdomen kunde ännu en tid uppehållas innan den bröt ut. Thekla lefde skyddad och omhuldad, men kände dock alltid den maning till en verksamhet för andra, som så ofta uttalar sig i hennes dagböcker. Hon sökte visserligen glädja och hjälpa sina vänner på alla vis, som stodo henne till buds, men tänkte sig dock alltid dervid en mera omfattande krets med mera utpräglad kristlig verksamhet. Ur en liten uppsats bland de efterlemnade papperen, hvilken hon gifvit namnet »*I det för dolda*», låna vi efterföljande:

»En glad afton var slut. I det inre rummet lyste ett matt ljusken, modren satte in sina blanka glassaker och läste sitt skåp, under det dottren drömmande satt vid fönstret, halft dold af de blommande vexterna, och såg utåt den månbelysta ån och den klara stjernhimlen. En känsla af ousägligt vemod fylde hennes bröst, det var något inom henne, som sökte näring från himmelen, något, som all jordens lust ej kunde mätta. Nu skulle hon velat kläda af sig sin lätta ljusa dräkt och i en mörk diakonissklädnad sköta sjuka, läka sår och hviska tröstande böner. »Detta är ju att lefva som en fjärl eller en blomma», tänkte hon, »men det är icke att taga korset på sig och följa Honom, som dog för att gifva oss sitt lif.» Ögonen fylldes af tårar och hon bad om ljus och ledning.

Modren hade nu slutat sina göromål, hon kom för att beundra det vackra månskenet, satte sig nära dottren och lade sin arm om-

kring henne. Sympathiskt märkte hon sitt barns allvarliga stämning, och en liflig anmärkning om den glada aftonen dog på hennes läppar. Hon slöt henne närmare till sig.

Har någon sårat dig? frågade hon med qvinligt deltagande. Var här ej en, som hade makt att komma ditt hjerta att klappa?

Dottren reste sig och en hög rodnad flög öfver hennes nyss så bleka anlete; nästan med stränghet sade hon: Tala icke om sådant nu! Ack, dessa känslor äro de enda man tror finnas i ett qvinnohjerta. Jag tänkte icke på någon människas ord, jag tänkte på Guds.

Nu är du lik din far, sade modren och såg på henne, som man ser på ett kärt porträtt.

Ack, om denna likhet låge djupare, suckade flickan, om jag vore som *han!*

Alldeles som han kan du ej begära att vara, sade modren, du har äfven litet af min natur. *Han* hade sin umgängelse i himmelen, han var en prest, och hvar blick, hvar handling talade om ett högre ursprung.

Hade han en stark känsla af sin synd och af Guds nåd?

Han var glad i Gud. Jordens sorger kunde ej störa hans frid. Han sade, då jag klagade att jag var »öfvergifven» (förtviflad): »ej öfvergifven utan undergifven». Jag blef det och allt klarnade.

Det ville jag också bli, sade dottren, men ingen falsk resignation, intet offrande af hjertats heligaste begär åt verdens lumpna fordringar. Har du känt detta vemod, som fattar mig ibland mitt uti glädjen? Liksom vid Belzazzars fest skrifver en osynlig hand med eldsdrag evighetstankar, och längtan efter ett högre lif vaknar. Ack, blott ett stilla, ödmjukt arbetslif, passande för masken till psychefjärilen. Jag afundas diakonissorna.

En nästan komisk förskräckelse målade sig i den poetiska, skönhetsälskande modrens drag. Hon såg redan i sin lifliga fantasi sitt kära barn i den stela, dystra drägten, blek och utvakad ibland sjuka i en stor hemsk sal.

Nej, nu går du för långt, ropade hon, tror du att vår Herre hatar skönheten och glädjen; är Han ej sjelfva källan dertill? Jag säger som Rückert:

Möge jeder still beglückt
Seine Freuden warten;
Wenn die Rose selbst sich schmückt,
Schmückt sie auch den Garten.

Och hon kysste en törnrosknopp i fönstret.

Det blef tyst en liten stund; slutligen återtog modren: »Är ditt lif tomt? Är det dig ej nog att vara min glädje och alla dina vänners förtrogna?»

Hon for med handen smekande öfver dottrens kind, den var våt. Dottern kysste den smekande handen, men lutade ned sitt hufvud och

hviskade: »Lek och smek ej bort detta, jag känner att det är Guds andes tuktan.»

Det blef åter tyst. Hvem vet, sade modren allvarligt, om du ej blir min lilla diakonissa och får vårda mig. Njut den glädje, som nu skänkes dig, sorgerna komma nog.

En smärtsam aning flög genom dottrens själ; hon såg på det kära anlete, som nu förklarades af månskenet, och hemmets lilla blomstrande verld syntes henne så kär, så förtrolig och skön. Kom nu och läs för mig ur Kempis' *Om troheten i små ting*. Öfva dig i den, sök ingen sjelfvald fremmande verkningskrets; den vi ega vidgar sig, om Gud vill. Det är sent, kom och läs din aftonbön. Med armarna om hvarandra gingo båda in i sofrummet.

Lifvet hade sedan hårda pröfningar. Som sjuksköterska för sin moder fick denna dotter se, huru Gud är mäktig i de svaga och underlig i sina fromma. Ödnjukt bad hon att i den sista striden kunna segra i Guds kraft, såsom den älskande milda modren, hvilken i lifvet ofta förnummit Guds röst som »ett gångande i lustgården» och hvilken i döden såg upp till Honom med glad förtröstan.

Fru Knös' länge dolda och tåligt burna sjukdom bröt slutligen ut. Under långa månader kämpade hon med den förfärligaste af alla sjukdomar (kräftan i bröstet), och Theklas trogna vård natt och dag om modren gjorde det första oläkliga såret i hennes egen hälsa. Hon talade sedan ofta om, huru styrkande och uppbyggligt det varit för henne i andlig måtto att se den veka modren, som i sitt friska tillstånd ej tålte att höra döden ens nämnas, och som alltid skydde för att se eller vidröra något vidrigt eller oskönt, nu med det största tålmod och hängifvenhet för Guds vilja lida svåra plågor och veta sig obotlig och döende. Tillsammans begingo de nattvarden några dagar före modrens död, och hon skrifver i dagboken om, »huru segern öfver döden upplyste modrens ansigte så, att det strålade som en engels anlete.» — Den 30 Juli 1855 afsomnade fru Knös, och Thekla stod ensam.

Till denna mor hade Thekla stått i det ömmaste förhållande, och man skulle, när man såg dem tillsammans, snarare tagit dem för tvenne syskon än för mor och dotter. Alida Knös

var dock mera praktiskt begåfvad än dottren, och det var också hon, som ordnade och jemnade allt yttre för och omkring dottren. Att Thekla deremot i andligt hänseende var den djupare och starkare naturen, ser man tydligt i flera till modren ställda uppsatser bland hennes efterlemnade papper. Hon uppträder deri varnande, manande och stödjande, med ett allvar, som få skulle hafva tilltrott den veka Thekla. Modren bibehöll länge ett ungdomligt utseende, men klandrades också af många för sitt begär att kvarhålla den yttre ungdomen i klädsel och hållning. Härpå har tydligen efterföljande bref afseende, hvilket är dateradt 1840 och hvari Thekla troligen ville skriftligen uttala hvad hon ej hade hjerta att muntligen säga den älskade modren. Hon börjar med en bön för att styrka sig och henne till det svåra värf hon föresatt sig.

Till mamma d. 1 Oktober 1840.

Evige Fader deruppe, upplys mina fördunklade, af jordiska dimmor skymda ögon! Ske din vilje, visa mig den och lär mig göra efter ditt behag. Kärlek bjuder du. Den kärlek, hvilken lik en ren, mild vårluft med stilla värme famnar allt, så att hvarje knopp öppnar sig och allt lifvas! Du är solen, från hvilken denna värme kommer. Men härnere på jorden skall kärleken visa sig i annan gestalt, den skall, som den husliga eldstaden, värma och gläda en trång krets.

Du Evige, du gaf mig dess förnämsta föremål, då jag vaknade till detta lifvet i min moders famn. Hennes ögon vakade öfver mina första ögonblick. Du gaf mig *henne*, jag behöfde ej söka, ej fråga; du lade mig i hennes famn. Kärlekens svaga gnista vaknade vid hennes hjerta och vidgade sig. Heliga, ljufva naturens band, intet sjelfgjordt, intet tvekande, Guds verk!

En djup betydelse ligger deri, att du, mamma, blef min moder, jag din dotter. Min spåda ande kom att ledsaga dig på lifvets vandring, att blifva ledsagad af dig. Hvad vi skulle vara för hvarandra, äro vi det? — Ack, måtte ingen af jordens dimmor för oss skymma himmelen. Stödjande hvarandra skola vi blicka dit upp!

Mätte jag rätt förstå ditt veka, kärlek och glädje behöfvande blomsterväsende, om ock många stränga menniskor ej göra det. Låt mig stilla leda din blick från de glänsande förgängliga sköna blomstren, till stjernhimmelens allvarliga oändliga djup. Mycket har du att lära ditt barn, milda, rika moder. Kanske har Gud äfven gifvit barnet något att lära dig.

Tala till mig, lär mig, men lyssna nu till min svaga stämma och förlåt mina ord. Man har ofta sagt, och hvem känner bättre än jag den sanningen, att en evig ungdom bor i ditt bröst. Derfor behöfver du ej den jordiska ungdomens förgängliga och brokiga slöja. Kasta den ifrån dig, och skönare skall din andes eviga ungdom stråla. Låt den fara, då kunna ej menskor granska sløjans färger, endast glädjas af det milda solljuset. Den jordiska ungdomen är ej värd att söka qvarhålla; huru gerna gäfve jag ej den för våren i ditt inre.

Blif ej ond på människorna för att de så lätt förblanda det lekande poetiska lynnet med barnslig fåfänglighet. Gif dem orätt och förlåt dem! Gläd länge med din glada poetiska närhet dina vänner, och visa dem huru väl detta sinne trifves tillsammans med lifvets allvar. »Glädjen är blomman af lifvets djupaste allvar.» Vi skola vårda denna dyrbara skatt, så blommar den allt rikare. Jag vet huru djup och fast den finnes hos dig och känner den; men det gör icke världen. Visa dig ej skygg att tala i allvarsamma ämnen. För människor in i förgården till din själs helgedom, om ej i dess allraheligaste. Härda din känslas sensitiva, hon skall resa sig starkare upp, och om just nu dess veka blad luta, berörda af mina kanske hårda ord, så resa de sig åter, ty mitt vidrörande var en smekning.

Älskade moder, låt oss ofta blicka in i hvarandras själar, bedja för hvarandra, tala om våra högre behof och så komma hvarandra och himlen närmare. Då komma vi på ett innerligare område tillsammans, blifva än mer förenade och pappa skall glädjas deråt. En egenskap vunnen, ett fel utrotadt ville jag gifva dig till gäfva på kära bemärkelse-dagar. Ville du ej gifva mig ditt förtroende? — Af oss båda fordras försakelse, men med glädje skola vi bringa vårt offer och gemensamt skola vi arbeta.

Det bedröfvar mig ibland att *din* och *hans* dotter endast är jag. Hon borde vara något vida bättre. Det är upplösningen på gatan, hvarför människorna kunna älska mig; det är denna bild de älska. Äfven jag gör det, men liknar den ej. Det tröstar mig då att tänka, att hon lefver deruppe, er andra dotter, en strålande engel, edra båda sjäalars förenade låga. Ack äfven jag skall pröfvas, renas och förklaras till denna salighet, det tror och hoppas jag. Slut då under jordelivets pröfvostunder till ditt varma hjerta ditt ofullkomliga barn,

din egen Thekla.

Vi vilja nu med Theklas egna ord förtälja den närmaste tiden efter modrens död.

Den högsta smärta eger inga ord; och till hvem skulle den ensamma tala, då hon ej vill klaga för någon? Den 4:de Augusti, dagen efter den förskräckliga begrafningsdagen, var jag ensam i det ljusa hemmet, nu så mörkt och tomt. Då kom den goda *Daniel Müller* ¹⁾ för att hämta mig hem med sig. Regnet föll stilla, liksom

¹⁾ Direktör vid botaniska trädgården i Upsala och tysk till födseln.

om molnen gråtit, luften var varm och himlen mulen. Vi gingo tysta upp till trädgården. Den 4:de Augusti, det var mina föräldrars förlofningsdag, detta dato står i ringen som hon bar, och nu gick deras dotter ensam gråtande från sitt hem och tänkte med sorg och kärlek på dem. Det var godt att komma in i den tysta, fridfulla trädgården, hälsas af den vänliga Louise och införas i det lilla vackra rum, som skulle bli mitt.

Alla voro goda mot den sörjande. Ack, mamma, hvad jag längtade efter dig; jag som nyss var så nödvändig för dig, var nu öfverflödig i världen. Jag kände behof af arbete för att ej öfverväldigas af minnen och sorgliga tankar, men min arm var svag och min hälsa bruten. Då erbjöd sig Müller att bli min handseker; han skulle skrifva, jag skulle öfversätta en liten engelsk bok. Vi började arbetet, ehuru han hade mycket att göra i trädgården, och så fort han såg mig försjunken i sorgsna drömmar, ropade han: Nu måste vi arbeta! Daniel läste sina sagor för mig och begärde mina för att vi tillsammans skulle gifva ut en sagokrans. Jag lät det ske. En viss likgiltighet för världens dom rådde hos mig, och endast dessa vänners bifall fägnade mig.

Mitt lilla rum var som ett fågelbo, jag nästan tyckte mig bo i kastanien, som tittade in genom fönstret. Jag lärde mig att fläta små nätta korgar af en sorts gräs och fyllde dem med vackra blommor. Sådana bortskänktes sedan ofta.

Det var svårt att lemna trädgården och återvända till staden, och likväl lockade mig det hvita huset och drog mig med makt till sig. Förgråten återkom jag ofta, efter besöken der, till mina vänner. Bouppteckningen skulle försiggå, de kära sakerna skingras, hemmet upplösas. Flitigt arbete med detta bestyr hindrade icke hjertat att lida deraf.

Jag insjuknade och vårdades på det ömmaste af mina vänner. Under dessa febernätter var tanken på döden så ljuf. Jag såg min bleka hamn i kistan, såg mina vänners tårar och blommor, under det att själen, befriad, sväfvade till den älskades möte. Om söndagarna lästes predikan vid min säng, kring hvilken den lilla familjen samlade sig. De voro så hulda emot mig och jag tillfrisknade åter och kunde sitta ute som förr.

Jag visste ingenting om min närmaste framtid. Då fick jag ett bref från den goda fru Silfverstolpe, som erbjöd mig en fristad i sitt hem, bad mig blifva sin dotter. Mitt hjerta svarade ja, utan tvekan. Gud sänder varma vindar åt det klippta lammet. All denna godhet och kärlek, som omger mig, har min moder förvärfvat; jag ärfver den blott.

Hösten började färga de höga träden i trädgården. Fredrika Brehmer kom till Upsala och bodde i mitt lilla rum hos Müllers. Hon lärde känna och älska mina vänner, och några sköna dagar följde.¹⁾

¹⁾ Herr och fru Müller, Fr. Brehmer och Th. Knös utgäfvo tillsammans vid denna tid en bok, benämnd *Fyrväplingen*.

Thekladagen firades med blommor och skänker. Morgonen var ljuf och förtrolig, fast många minnen och mycken saknad blandades deri. Jag smög mig bort att ostörd gråta vid grafven. O, huru många gånger hade ej hon, den förlorade, älskade, förskönat denna dag för sitt lyckliga barn! Nu bar jag festens tårbestänkta blommor till henne.

Fredrika Brehmer reste. Det var härligt månsken och sköna qvällar och det började lysa allt mera guld och purpur i träden mot den högblå septemberhimmelen. Jag skulle nu snart lemna min gröna fristad. Den 2:dra Oktober följde mina vänner mig till mitt nya hem. Det var påkostande att skiljas från Müllers. Louises bruna ögon stodo fulla af tårar och hon hviskade: »Leb wohl, mein Kind, mein Töchterchen», de båda kära gestalterna försvunno; mitt lilla rum förekom mig tomt och öde och natten genomvakades under tårar.

Under min vistelse i trädgården hade Müller ofta berättat mig sina lefnadsöden och drag ur sin barndom. Han var autoditakt och detta hade gifvit honom något naivt och egendomligt. Man såg den enkla arbetaren i sin praktiska duglighet omedvetet gissla all veklighets förfining, all slapphet och egoism. Hanskydde ej kroppsarbetet, utan kunde taga uti med ett kraftigt tag, som uppmuntrade hans underlydande, af hvilka han var mycket älskad. När han sedan satte sig att hvila i skuggan af en löfsal eller gick med oss fruntimmer i alléerna i trädgården, då blommade poesi på hans läppar, och den ena efter den andra af hans fosterlands skaldar talade till oss genom honom. Men gerna hörde vi ock hans egna tankar. Nya och friska mötte de oss i barnslig enkelhet, stundom med en djerf hypothes' dristiga flygt. Huru ofta såg han ej de klara qvällarna upp till de tindrande stjernornas olika ljus, lät sin fantasi flyga från den ena till den andra och ana saliga boningar, nya verdar.

»Nicht wahr, wir wollen auch droben Freunde bleiben»? brukade han då säga, och den som en gång blifvit hans vän, kände att det var för evigheten.

Dickens brukar ibland skildra personligheter med ett enkelt yttre och ett rikt inre, med af arbete härdade händer och det finkänsligaste hjerta, obekanta med convenansens tomma former, men öfverflödande af sann människokärlek. I verkligheten har jag aldrig känt mer än en sådan människa, det var Daniel Müller. Han älskade allt lefvande med något af en hindus ömhet. Hela naturen var honom helig och han vårdade plantans lif, matade fåglar och bin med en nästan moderlig ömhet. Ofta bad jag Müller göra mig en karakteristik af den eller den växten. Huru många tafloer ur naturlifvet upprullade han ej för mig, och dessa afslöjade naturlif voro mig obeskrifligt kära. Huru dumt och orätt förekom det mig ej att gå omkring bland alla dessa under och ingenting se och förnimma af deras fördolda väsende, utan blott trampa på dem.

Förmågan att se det stora i det lilla tillhörde i hög grad Daniel Müller. Af ett gråstrå kunde han finna anledning att visa Guds

underbara kraft. Ingenting i naturen var för honom obetydligt. Allt fick själ och mening. Han hade just detta barnsliga, poetiska sinne, som ser under i naturen, der den vise intet förnimmer.

Han såg i allmänhet ogerna att man kastade bort fruktkärnor, och han ingaf mig en aktning för dem, som jag bibehåller. En gång bannade han mig, emedan jag stack hål i melonkärnor för att deraf göra en liten sypåse. »Gör den af perlor eller garn,» sade han, »och ej af lefvande saker! — Hur kan man ha hjerta att genomborra frön och förstöra en hel framtid?» Han hade rätt.

Han dog som han lefvat, i barmhertighet och kärlek för andra. Koleran härjade våldsamt i Upsala hösten 1857, och Müller hade outtröttligt vårdat sina arbetare och deras barn och glömt sig sjelf. Han insjuknade och bortrycktes hastigt. Trädgården stod öde, och hans enka flyttade derifrån.

Ofta har jag vid kära vänners bortgång tänkt på den störste, bäste vännens ord: »Eder är nyttigt att jag bortgår, ty då kommer hugsvalaren till eder.» Äfvén när vi mista en afhållen vän, kommer hugsvalarens ande till oss och påminner oss allt, hvad den älskade vännen talat med oss. Då uppblonstra dessa begrafna frön, och hvete-kornet, som fallit i jorden, bär frukt; mycket framstår förklaradt, som vi förr ej tänkt på, och en sannare, andligare gemenskap begynner. Vi lita nästan med trygghet på, att de hädangångne läsa i våra själar och att intet missförstånd kan finnas.

Det finnes vänskapsförbindelser, som endast tillhöra jorden, men några andra sådana hafva så mycket af evighet uti sig, att de måste fortfara. Välsignelse öfver de godas minne! —

Ehuru Daniel Müller ej var någon allmänt känd och mera märkvärdig personlighet, hafva vi ej tvekat att här införa Theklas skildring af honom, just emedan han var en med henne nära beslägtad natur och som på henne under en viss period af hennes lefnad utöfvade ett stort inflytande. De möttes i sin kärlek till naturen och i aktgifvande på den symbolik, som ligger dold i alla dess olika uppenbarelser. Müllers poetiska skaplynne var också framsprunget ur den tyska romantikens källa och derigenom för Thekla tilldragande och välbekant. Hon hade i en utförligare uppsats skildrat Müllers lif och personlighet, och ämnat att införa densamma bland de »*Fotografier ur Upsalalifvet*,» som hon under 1860 började utgifva. Af dessa utkom dock aldrig mer än ett häfte, innehållande Geijer, Atterbom och Hans Järta. —

Sitt förhållande till dessa trenne utmärkta män och sin uppfattning af dem och deras hemlif har hon der sjelf skildrat och vi hafva derfor här förbigått dem, ehuru de alla tre stodo i förtroligt förhållande till Thekla och hade hvar och en i sin mån ett inflytande på utvecklingen af hennes gåfvor. —

Äfven Israel Hvasser hörde till kretsen af Theklas äldre vänner, och har hon i Tidskrift för hemmet lemnat af honom en synnerligt vacker skildring.

Thekla fortsätter skildringen af sitt lif, och vi låna åter ett fragment ur dagboken.

»Nu voro jag och fru Silfverstolpe ensamma. Hur skulle det bli? — Skulle hon bli nöjd med mitt stilla och enformiga sällskap? — Men det blef godt och treffigt. Jag läste mycket för henne, hon var nöjd, och jag tackade Gud för sin nåd. — I mitt lilla rum samlades en del af de kära välbekanta möblerna ur det fordna hemmet. Spegeln, som återspeglat så många kära gestalter, den lilla soffan, bokhyllan, taflorna, murgrönan, som prydt våra fönster.»

Den poetiska utgjutelse, vi här bifoga, synes vara tillkommen under inflytande af de minnen, som lefde upp igen vid åsynen af den fordna omgifningen, nu förflyttad till ett främmande hem, och Thekla tyckes derigenom liksom vilja intala sig *trefnad* på nytt under dessa nya förhållanden.

Hvardags-spökeri.

En enslig qväll, så tyst och stum,
 Jag satt uti mitt lilla rum.
 Jag tänkte stilla: kommer ingen!
 Mitt sällskap blir blott döda tingen.
 Här länstoln med sin öppna famn
 Och hvita sängens trygga famn,
 Acacian, som slumrar här,
 Och höga Oleandern der.
 Och målningarna se'n, de skåda
 Ju på mig ned, och i en låda
 Der hvilar stilla svart på hvitt,
 Så mången sång, som klingat fritt;
 Och böckerna der på min hylla
 Kan mången timme härligt fylla.
 Hvar sak härinne, har en röst,

Som tränger mäktigt till mitt bröst.
 Jag kan ej öfver ledsnad klaga.
 Hvar möbel har sin egen saga,
 Och dessa rösters harmoni,
 Dem kalla ofta *trejnad*, vi.
 De ting, som menskan umgås med.
 Förtroligt efter egen sed,
 Få snart ett visst beslägtadt tycke
 Med ägarn; ej blott drägt och snycke,
 Men boning, blommor, allt, hvar sak,
 Bär vittne om dess lif och smak;
 De få en fläkt af hennes anda,
 Som de så troget gå tillhanda.
 De kläda sig i ditt livrée,
 Man kan ditt lynne på dem se.
 Ack om de alla kunde tala
 En stund — tills hanen hördes gala!

Så tänkte jag. Då tycktes mig
 Att S:t Cecilia rörde sig
 Och såg på mig ur gyllne ramen;
 Jag stirrade på helga damen.
 På orgeln ett accord hon slog,
 Och tonen genom rummet drog
 Som en signal: »I ären fria.»
 Ned på mig vänligt såg Maria;
 Mer lifligt syntes glorians sken.
 Ur Gunnars vaser höjdes re'n
 Skuggblommor, blomsterandar sköna,
 Likt dem, som doftande och gröna
 Han hit ifrån sitt fönster bar
 Uti förflutna glada dar.
 I lampan flammar upp en låga,
 Den hviskar — skall jag höra våga? —
 Den lilla vers, som är dess själ,
 Och som jag mins så väl, så väl.
 O under, nu jag såg helt häpen,
 Hur Werthers Lotta, täck och näpen,
 Vid första tonen hastigt skref
 Sitt länge tänkta kärleksbref.
 Och Guercinos lilla flicka
 Jag såg så skälmsk emot mig blicka.
 Dalgossen sprang ifrån sin sten,
 Han hvilat alltför länge re'n.
 Bachanten sjönk i drömmar ljufva
 Och lilla Faunen stal sin drufva.
 Se hvilka bilder spegeln gömmer!

Der hägrar: — Kanske att den drömmer
 Om de gestalter, förr den såg;
 Nu röjs der inne deras tåg!
 I fönstret alla blommor, friska,
 Med månans strålar leka, hviska.
 Der flyger ju min Colibri
 Så munter, lefvande och fri
 På lätta skimmerljusa vingar.
 Hör hur gitarren sakta klingar
 De visor, som jag fordom spelt
 Och tar ibland nu också felt,
 Då sångens echo jag vill höra.
 Nu någon hörs vid dörren röra;
 Man kommer in med tända ljus
 Och villan flygtad är burdus.
 De lätta andarna ä' flydda,
 Och tyst och öde är min hydda.

Dagboken fortsätter:

Om qvällarna läste jag högt Dickens nyaste roman »Bleak House», som intresserade oss båda; om förmiddagarna: politiska memoirer, som ibland voro litet kärfva; tankarna irrade ofta från dem till annat, och jag läste mekaniskt. Det hvita huset, der jag förr bott, låg så nära, att jag kunde se upp till de tomma fönstren. Mitt ljusa varma hem, du finnes ej mer på jorden. Tidens vågor hafva fört bort det såsom förr den sälla ön Atlantis. Mitt hem har flyttat dit opp ofvan stjernorna, och jag är en gäst på jorden.

Vi kommo ut i sällskapslifvet, och trots mina föresatser brast jag i gråt, då jag kom ut bland alla dessa menniskor. En gång, då jag var ensam ute, stannade kusken utanför mitt förra hem, då jag skulle tillbaka. Det var förskräckligt! O, att få springa uppför trapporna der och finna allt, som jag hade förlorat! Förbi, förbi för alltid! »Kör! jag bor ej mera här.»

En dag kom en liten flicka med en vacker bok till mig. »Från Norge», sade hon. »Jag känner ingen der», svarade jag förundrad och öppnade boken. De skönaste pressade blommor, med lifliga färger som om de varit friska, mötte min blick, och der stod verkligen mitt namn och en »Hilsen fra Norge». Jag blef gladt öfverraskad. Ack mamma, detta skulle gjort dig nöje. Nu har hvarje ros ett saknadens törne, och den glädje, som ej kan meddelas, blir smärta, instängd inom det klappande hjertat. Mina små dikter, I hafven då förvärfvat mig vänner derborta hos brödrafolket! Tack! — Skall jag då ej ångra att jag släppte ut er i verlden? —

Det närmar sig till Julen. Jag har icke bråttom, har ingen att arbeta för. Det är så tomt, så tomt. Fru S. vill att jag skall resa bort, och det är också bäst.

Jag for till Stockholm på diligensen en grann kall vinterdag. Skogen var så vacker, himlen så klar och snödrifvorna glimmade i solskenet. Jag såg på landskapet med förälskade målarögon; de blå skuggorna på snön, de pittoreska träden, nedtyugda af nyfallen snö, de skiftande dagrarna, allt tjuste mig. Inuti vagnen talade Böttiger med en annan resande om Italiens sol och nejder. En liten gosse, som gret af köld, började le och tala, då jag värmdes hans händer i min muff. — I Stockholm voro goda slägtingar mig till mötes. Jag kunde ej tala, rörelse qväfde rösten, stilla tårar runno.

Jag förde ett kringirrande lif i hufvudstaden, boende än i en målares atelier, än i Fr. Brehmers förmak. Året 1856 börjades hos Lindblads med musik. Mina sånger hade fått melodier; de sväfvade nu som ordens förklarade andar emot mig, luftiga, strålande, men med sin egen blick och röst, som jag igenkänner. Så måste en mor vara till mods, när hon ser sina barn, som blifvit englar, men ändå igenkänner dem. Blott i drömmen har jag erfarit något sådant.

Jag återvände till Upsala med Kræmers. Den gamla Vasaborgen lyste i aftonsolen. »Hvarenda ruta glimmade, som vore den en ädelsten», och jag fick ett vänligt emottagande, först deruppe och sedan nere i staden hos min gamla hjertevarma vän. Allt gick åter sin regelmässiga gång. Jag läste högt och sydde, och det var stilla och godt. Om fredagarna kommo som förr några tillsammans att läsa hos fru S.; dagarna förlängdes; ibland gick en våraning genom det saknande hjertat.»

Sorgen och saknaden efter den älskade modern lefde alltid på botten af Theklas hjerta, och ehuru hon var vänligt upptagen i fru Silfverstolpes hem, kände hon sig i sitt innersta ensam. — Derom vitnar nedanstående utgjutelse, som bär datum af den 4 Maj 1856.

»Ack du min innerligt älskade, förklarade moder! hvad ditt barn längtar efter dig; slut mig i din famn! Låt mig känna din ljufliga närvaro! Du är ju icke långt ifrån mig? Du kan ju se ned till mig från din himmelska bostad? — I dag har jag varit himmelen nära, och andaktens vingar hafva lyft mig närmare dig. Första gången jag smakade förbundets kalk, knäböjde jag bredvid dig i den lilla landskyrkan, ett lyckligt opröfvadt barn: »halb Kinderspiele, halb Gott im Herzen.» — Sista gången — O, då låg jag på knä med blödande hjerta vid din dödsbädd. Men mina tårfulla ögon fingo se Guds härlighet, se det eviga lifvet genomstråla döden. Jag såg ditt anlete likasom en engels ansigte.

I dag har jag första gången efter din bortgång *ensam* nalkats Herrens altare. Han har åter ingjutit sin kärleksvärme i mitt hjerta, sin kraft i mitt försagda bröst. Han skall icke låta mig vara fader-

lös! — När jag kom hem ur kyrkan, ensam i mitt lilla rum, hur saknade jag ej den hulda modersfammen, hur väl mindes jag din röst, som hviskade: »Låtom oss tacka och lofva Herren för Hans nåd!» Ja, evigt vill jag tacka och lofva för denna nåd, den må vara gömd i fröjd eller smärta. Min Herre och min Gud! Uppfostra mig Du, efter Din vilja! Använd mina svaga krafter i Din tjänst, Du som är mäktig i de svaga. Lär mig bedja innerligt och af hela min själ, lär mig att lefva i gemenskap med Dig, allt lifs heliga källa. Till Dig endast vände sig min frågande blick i alla lifvets förhållanden. Skapa i mig ett rent hjerta och gif mig en ny viss anda!» (Forts.)

34. Något från den qvinliga diktareverlden.

Wilhelmine von Hillern.

Fritt efter *Deutsche Rundschau* 1880.

Meningsutbytet rörande värdet och berättigandet af qvinligt författarskap grundar sig ofta på alldeles falska förut-sättningar. Den enda riktiga synpunkten är att bedömma den litterära verksamhet qvinnor utöfva uteslutande med afseende på hvad den är värd i och för sig, och ej med afseende på att författarinnan är en qvinna. Och då eger vår tid så många i och för sig utmärkta diktverk af qvinnor, att den qvinliga ärelystnaden kan finna sig fullt tillfredsställd, så tillfredsställd att ingen förtrytelse bör kunna väckas när man, om en eller annan af dessa qvinliga storheter inom litteraturen, säger att det, som väsentligt bidrager till deras storhet är ett manligt drag i deras författarskap. Ty detta är lika litet ett yttrande af manligt öfvermod gent emot den qvinliga begåfningen, som det är förklenande att om en manlig författare säga att i hans litterära fysiologi spåras vissa qvinliga drag, så som det ofta t. ex. heter om skalden Emanuel Geibel, novellisten Theodor Storm o. a. Dermed har man alldeles icke påstått att det manliga

draget misspyder qvinnan, eller att det qvinliga förvekligar mannen. Tvärtom: man menar dermed att en sådan diktarinna och en sådan diktare båda hafva gått utom den inskränkning, som vanligen finnes i hvarderas art af begåfning. Den förra har fått mera styrka, mera frisk naturlighet; den senare har tillegnat sig något af den skära doft, den känslighet, den kyskhet, som qvinnan har framför mannen. De båda könen gifva åt hvarandra, mottaga af hvarandra allt hvad de ömse- sidigt ega värddt att gifva och mottaga, och detta inom det litterära området, så väl som inom hvarje annat. Häre ligger lika litet för det ena, som för det andra könet något nedsät- tande. Rosvitha, nunnan från Gandersheim, hvilken anses som den första på tysk mark uppvuxna författarinna, har i detta afseende gifvit ett godt föredöme af sjelfkänsla, när hon skref till de manlige gynnarne af hennes sångmö: »I, som äten och dricken de rika håfvor dem filosofien bjuder, och som utmärken Er inom hvarje område af vetenskapen om verlden och om menniskan, hafven dock med beundran och broderlig glädje kunnat mottaga det lilla verk en svag qvinna bjudit Er.»

Den flyktigaste blick på litteraturhistorien bevisar att nämnda manliga drag — och en derur härflytande viss hårdig- het, djerfhet och följdriktighet — varit egendomligt för nästan alla författarinnor, hvilkas skapelser höjt sig öfver medel- måttan, och det i den grad, att ingen särskild litterär mått- stock utan endast den äfven för män allmängiltiga måste brukas vid bedömandet af dessa deras skapelser. Från Sappho till E. B. Browning visar sig detsamma. Vi mena ej med »manlighet» bruket af karlkläder, rökandet af cigaretter, med mera dylikt, hvilket lika litet har med en George Sand's pro- duktion, som med den sanna emancipationen att skaffa. Men den lidelsefulla djerfhet med hvilken George Sand söker lösa de svåraste samhällელიga problem; det mod, som fru von Staël vågar bruka mot sjelfva den fruktansvärde Bonaparte; den

följdstränga, klart filosofiska karaktersteckningen hos George Eliot; det aristokratiskt polemiska draget hos grefvinnan Hahn Hahn; den stolta sjelfständigheten hos en Anette v. Droste-Hülendorff; den starkt utbildade historiska känslan hos Louise von François; Fanny Lewalds reformifver och Betty Paoli's dystra resignation — allt detta är något manligt, något afvikande från det, hvarmed man plägar känneteckna det »qvinliga» skaplynnnet. Dessa förf:s diktning visar ofta en med det manliga i deras anlag kämpande qvinlighet, en qvinlighet, som de stundom verkligen lyckas frigöra sig från, men som deremot, i bästa fall, förbinder sig med det manliga i deras begåfning till en hel och harmonisk författarperonlighet.

Den framstående författarinnan Wilhelmina von Hillern är en typ för denna ännu kämpande qvinlighet. Hon har en stor skaparekraft, hvilken sträcker sig såväl öfver det dramatiska som det episka området; hennes alpbilder äro lika mästerliga som hennes sedebilder; de konflikter hon framkallar äro lika gripande, som handlingen är följdriktig. Det lyriska elementet deremot besitter hon icke; den fina iakttagelsen, den naiva glädjen i det ringa och stilla, den ömma känsligheten saknar hon. Hon känner sig väl till mods blott der det är kamp, storhet, lidelse, så väl i naturen som i människolifvet; hennes problem är *kraftutvecklingen*, synnerligen de qvinliga krafternas utveckling *genom* de manliga. I »Valborg med Gamen» har denna kärlek till kraften utmynnat i glädje öfver den rent fysiska styrkan hos såväl hjeltinnan, som hjelten; all handling i boken rör sig kring de öfverdådigaste kraftprof och höjdpunkten af dessa är den vilda brottning, der Valborg tvingas att i Joseph se sin beseigrare. Författarinnan målar allt dylikt med den fullblodigaste manliga kraft, medan hon deremot i andra afseenden har flera af de svagheter dem man, väl ej

aldeles med orätt, plägar kalla qvinliga. När hon t. ex. låter sina personligheter endast strida med *ord*, när dialektiken, den logiska följdriktigheten och uthålliga bevisföringen äro de enda vapen de bruka, då visar sig, genom det klena bruk de göra af dessa vapen, att författarinnan dock icke alltid kan öfverspringa sitt köns begränsning. Deremot är det en annan punkt i hvilken W. von Hillern på ett ärofullt sätt vederlägger en ofta gjord erfarenhet om hennes köns litterära skaplynne. Man kan, hvad detta angår, i allmänhet iakttaga den lagen, att en fortsatt utveckling och fullkomning icke finnes i ett qvinligt författarskap. Detta framträder vanligen fullrustadt, fullvuxet, som Minerva ur Zevs hufvud; man kan ytterst sällan i detsamma spåra ett framåtgående, ofta ej heller något aftagande. Sjelfva George Sand förblef på ungefär samma punkt, som då hon samman med Jules Sandeau skref sina första berättelser. W. von Hillern deremot har vuxit; har oupphörligen segrande arbetat mot svulst och oklarhet samt fått allt mer af den plastiska säkerheten; har börjat skapa och ej blott reflektera. Ifrån den första, effektsökande sensationsnovellen »Dubbellif» (1865) visar hon i den andra »En själens läkare» (1868) en gryende kompositionstalent och anlopp till karaktärsteckning; i den tredje »Sin egen lyckas smed»* (1870) äro de nämnda företrädena ännu större, svaghetera ännu mera minskade. Den fjerde, »Valborg med Gamen»** och den med denna jemnbördiga lilla anekdoten »Högre än kyrkan» äro ej långt ifrån att vara mästestycken och i den femte slutligen: »Den unge munken»*** äro både felen och förtjensterna i *stor* stil.

I denna de litterära slagordens tid kan granskaren ej lemna någon diktarpersonlighet, förr än han besvarat det alltid sig framträngande spørsmålet: är han realist eller icke? Man håller en verklig hetsjagt efter realisterne och har ändtligen

* Öfversatt på svenska.

** Öfversatt på svenska.

*** Öfversatt på svenska.

kommit så långt i skarpsynthet att man funnit en »realismens romantiker», nämligen Turgènjew. Tager man ordet realism endast i betydelsen af natursanning och frågar man sig, med afseende på W. von Hillern, i hvad mån de landskap i hvilka hennes människor röra sig, dessa människor sjelfva och deras lidelser äro framställda med natursanning, då finnes det ingen tysk författarinna, som ens tillnärmelsevis har hennes realistiska styrka i uppfinning, iakttagande och skapande. Hon syndar till och med ofta mot skönheten för att bereda realismen en seger. Hvad St. Beuve kallar den franska realistiska litteraturens kännetecken: vetande, iakttagelseförmåga, mogenhet, kraft, *en smula hårdhet* — detta allt finnes hos W. von Hillern på ett egendomligt sätt sammanparadt med äkta tyska svagheter: omständlighet och bredd; teoretiserande utflykter och abstrakta talesätt; romantiska fantastier och känslolösa deklamationer. Dessa nationella karaktersdrag finnas emellertid icke *endast* som svagheter. Känslolösheten blir ofta en djup och innerlig känsla, fantastieriet en stark, fin och rik stämningsfullhet.

När sålunda W. von Hillern icke afgjort kan inordnas bland realisterna, hvar skall man då söka grunden till den egendomlighet, som skiljer henne från de flesta andra »romantiska» författarinnor; hvarifrån har hon fått denna sinliga glöd, denna energi och oförskräckthet i uppfinning och utförande? Från sin mor. Denna var den ryktbara teaterförfattarinnan Charlotte Birch-Pfeiffer, som gifvit dottern i arf den dramatiska verven, instinkten för det effektfulla, för handling i allmänhet, isynnerhet för den lidelsefulla, upprörda och följdriktigt sig utvecklande handlingen, intresset för det spännande. På teatern duger intet psykologiskt grubbel; intet begründande stillastående; der måste allt kunna ses med ögonen, komma att verka omedelbart. Och W. v. Hillern berättar så,

att man tycker sig se allting tilldraga sig för öppen ridå. Visserligen gäller detta framför allt de qvinliga karaktärernas framträdande: Valborg är oändligt mycket liffullare och konkretare än Joseph; Beata än Donatus (i »Den unge munken») men författarinnans målande kraft och dramatiska grepp återfinnas ej sällan vid teckningen äfven af manliga karakterer, det grund på hvilken äfven de största qvinliga förf. vanligen stranda.

Denna dramatiska »savoir faire», som är W. von Hillerns egendomligaste styrka, har hon ej blott ärft efter modern utan äfven vunnit genom egen teatervana. Charlotte Birch-Pfeiffer har blifvit mycket lastad, liksom August Kotzebue och nästan med lika tvifvelaktig rättvisa. Det är sannt, hon tog sina ämnen der hon fann dem! Allra lifligast i sina protester mot detta fribytarlif har Berthold Auerbach varit, och dottern bragte säkerligen en försoningsgård åt moderns minne när hon tillagnade den store berättaren af »byhistorierna» sin »Valborg med gamen.» Men när Charlotte Birch-Pfeiffer uppsnappat ett motiv, så förstod hon också att i en handvänning anrätta det dramatiskt och lämpa det så väl för scenen, att det aldrig förfelade att göra verkan. Hon lefde ett dubbelt lif, ett i verkligheten och ett bakom kulisserna, och detta senare var hennes rättesnöre. Med förvånande säkerhet tog hon det främmande stoffet, tänjde ut och rynkade hop, klippte bort och skarfvade till, så att det blef användbart för scenen. Styckets ursprungliga poesi kom naturligtvis härvid till korta och en duktig, hemmagjord känslsamhet kom i dess ställe, men de dramatiska element en roman kunde ega blefvo ej blott bevarade utan stegrade, ty fru Charlotte visste bättre än någon teaterdirektör hvad scenen fordrade, och ej blott de på spel-listan ännu qvarstående »Jane Eyre», »Syrsan» o. a. utan äfven hennes egna originalstycken bevisa detta. Dottern Wilhelmina har i ädlare form och högre grad fått denna dramatiska intuition. Hon har, efter hvad vi veta, skrivit några smärre teater-

stycken, hvilka dock ej gjort synnerligen lycka. Detta är lätt förklarligt. W. von Hillern är en utprägladt sjelfständig natur, och att skrifva med en teaterpublik i tankarne passar henne ej. Moderns teatraliska talent har dessutom hos henne icke stegrats till dramatisk *skaparkraft*, men till dramatisk *berättarförmåga*. Modern var för obildad att utarbete en roman på ett konstnärligt sätt; dottern är för mycket konstnärinna för att vilja göra något på moderns handtverksmessiga sätt. W. von Hillerns egentliga område är säkerligen novellen, hvilken konst- art särskildt egnar sig för episkt-dramatiskt framställnings- sätt, eller just det vi påvisat såsom det för W. von Hillern kännetecknande.

Wilhelmina von Hillern är född i München och är enda barnet af Charlotte och den genom en historia öfver »Ludvig Philip» bekante skriftställaren Christian Birch. Hon erhöll i sitt föräldrahem i Berlin en omsorgsfull uppfostran genom utmärkta lärare, och redan i barnaåldern mottog hon många betydelsefulla intryck genom umgänget med de utmärkta personligheter, som besökte hennes hem. Föräldrarne ansträngde sig länge att hålla henne borta från teatern, men när hon slutligen hade sett Rachel och några andra storheter vaknade hos henne en obetvingelig lust att blifva skådespelerska, och i Gotha debuterade hon som »Julia.» Sedan gaf hon flerstädes i Tyskland gästroler, tills hon fick fast engagement i Mannheim. Hon lemnade teatern vid sitt giftermål med kammarherren och landtdomstolspresidenten von Hillern i Freiburg.

Genom dessa korta biografiska underrättelser ser man än tydligare huru nära samband teatern haft med fru von Hillerns diktning. Hvad hon sjelf var på tiljan, derom veta vi intet, men att hon der mottog lifliga impulser är otvifvelaktigt. En af hennes orginellaste egenskaper står i alldeles omedelbart

förhållande till dessa föregående. Ingen tysk författarinna kan nämligen mäta sig med henne i säkert grepp på och behandling af ett problem; ingen förstår, som hon, att leda dialogen raskt framåt och att framkalla drastiska verkningar.

Fru von Hillern har säkerligen haft en öfvergångstid af omoget emancipationssvärmeri — hvilken tänkande kvinna i våra dagar har icke haft det? Men denna ungdomlighet hade hon alldeles öfvervunnit innan hon började sin diktning. »Jag afundas icke mera någon man» låter hon Ernestine i »En själens läkare» jublande utbrista, då hon talar om lyckan att vara moder. Fru von Hillern har i den förut omtalade *kampen med sin qvinlighet* vunnit sköna segrar, kommit till en religiös dyrkan af det upphöjda, starka och stora, hos såväl man som kvinna, och denna religiösa tro är hennes vägvisare på det litterära området. Man kan icke känneteckna denna tro bättre än hon sjelf gör det med de sista orden uti »Valborg med Gamen»:

»Kring korset (på Valborgs och Josephs graf) svärfvar mot vandraren liksom en vemodig ton från längesedan förklingade hjeltesagor, en ton, som sjunger: att det väldiga lika väl som det svaga måste gå under. Dock, den tanken är en tröst: det väldiga kan dö men icke utdö. Vare sig under en Sigurds och Brynhildas strålände rustning, eller under en Valborgs och Josephs enkla bondedrägt återfinna vi detsamma i alla tider sig likt».

Denna lätt skizzerade studie öfver en utpreglad, kraftfull och färgrik diktarpersonlighet skulle nu kunna slutas, med en hänvisning till författarinnans skrifter, för att läsaren der må förvissa sig om den lilla skizzen är trogen eller ej. Det fattas emellertid ett: att anvisa bilden den plats den bör ega i samtidens andliga lif och sträfvanden. Ty om man än aldrig så försigtigt undviker all klassifikation, visst är dock att de impulser diktarne emottaga af tidsandan och sina samtida äro lika starka, som yttringarne af deras egen originalitet, hvars

frihet mäktigt inskränkes af de förra. Dessa impulser måste således uppsökas och tilldelas hvarken mer eller mindre än deras rätta betydelse.

Af samtida författarinnor liknar W. von Hillern mest Marlitt, nämligen i det sätt hvarpå båda uppställa sina problem. Båda låta alltid en stark manlig natur genom kärleken öfvervinna en stark qvinnonatur. Men den sentimentala enformigheten och den sociala tendensen, som äro egendomliga för Marlitt, finnas icke hos fru von Hillern. Hos henne är det icke oupphörligt en borgerlig man, som besestrar en förnäm qvinnas fördomar eller åtminstone en adelsman, som betvingar sina egna fördomar. Hos Marlitt utbreder sig tendensen med orubblig sjelfbelåtenhet; hos fru von Hillern är den konsnärliga utvecklingen hufvudsak. Detta är en mycket väsentlig skillnad. Fru von Hillern har mer och mer vuxit ifrån likheten med denna sin medtäflerska i den tyska läseverldens ynnest, och står nu vida öfver henne. Under det första skedet af sitt författarskap påminner fru von Hillern äfven om Fanny Lewald, hvars dialog då antagligen var hennes förebild. Men W. von Hillern har gått fri från den snillrika judinnans doktrinära egenheter. Fanny Lewald har i de romaner, som afgöra hennes litterära karaktär, arbetat för praktiska, sociala och politiska mål och hon måste därför blanda sig i dagens tummel, taga del i debatterna öfver de herrskande idéerna och klargöra de kraf, som gäfvo sig uttryck i den allmänna meningen. Judarnes, qvinnornas, individualitetens frigörelse, dessa är de toner, som det »unga Tyskland» anslog; en riktning som i Gutzkow's »Uriel Acosta» fått sitt klassiska uttryck. När man i våra dagar läser om Fanny Lewalds romaner, så tycker man sig ofta sitta på åhörareläktaren i en debatterande folkförsamling eller fördjupad i en aftontidnings »ledare». Denna tendensdiktning har genom Freytags »Journalisten» — der en af riktningens målsmän persiflerar densamma — blifvit undan-

trängd ur litteraturen, och W. von Hillerns diktning har blott flyktigt varit berörd af densamma. Hon har med sin naturs lifsstyrka, sitt lidelsefulla temperament, sin rika iakttagelseförmåga af sinneverlden kunnat omfatta helt andra ämnen, hvilka bättre lämpat sig för hennes plastiska och pittoreska bildningsgäfvorna än abstrakta teorier. Framför allt har denna begåfning gifvit åt den tyska litteraturen dessa väldiga landskapsbilder ur Inn- och Etsch-dalarna, hvilka af ingen annan tysk diktare äro öfverträffade och som endast ega högst få sidostycken.

I det andra skedet af hennes diktning («Valborg med gamen», «Den unge munken») måste man alldeles upphöra att jämföra W. von Hillern med Tysklands författarinnor. Här måste man se sig om efter de ypperste manlige diktarne för att finna analogier. Man påminnes af den förstnämnda dikten om Auerbach, och på de ryktbara »byhistoriernas» grund anser äfven fru von Hillern själf att hon ställt sin »Valborg.» Men är detta en »byhistoria»? Hvad handlingens skådeplats angår är den det obetingadt. Men detta afgör icke allt. I dessa vilda bergstrakter tager människans öde helt andra och väldigare dimensioner än i mera leende bygders lugnare och förnöjsammare förhållanden; olikheten dervidlag är densamma, som alpkedjans med det den omgifvande landskapet. Härmed påstås icke att W. von Hillern skulle vara Auerbach öfverlägsen, utan bildens mening är endast att antyda den inre skilnaden mellan den med filosofiskt lugn och episkt lynne skapande diktaren från Schwarzwald och den impulsiva, till tragisk kraft sig höjande skaldinnan. En annan samtida diktare, Georg Ebers, föresväfvar oss vid läsningen af »Den unge munken», en dikt, som har många jämförelsepunkter med Ebers »Homo sum». Studiet af forntiden, skildringarne af kloster- och anakoret-lifvet och det kraftiga sätt på hvilket fru von Hillern häfdar den menskliga *naturens* frihet och skönhet, kärlekens

naturlag, och den seger denna lag alltid vinner — om icke annat, så i och med häanden öfver försöken att bryta densamma — allt detta är mera slående hos en qvinlig än hos en manlig författare. Georg Ebers är klarare, måttfullare, mera harmonisk; fru von Hillern deremot fantasirikare, väldigare, men också mera excentrisk.

Sålunda förblir W. von Hillern, med hvem man än jemför henne, dock alltid sig sjelf och man kan endast önska henne att blifva allt klarare medveten om jemvigtens och begränsningens fordringar, för att hon må kunna utveckla sig till den höjd hon är ämnad att intaga. Större *snillen* än hon eger Tysklands samtida litteratur utan tvifvel; men i ett fall öfverträffar hon alla och det är i naturkraften af sitt temperament, i styrkan af sitt hjertas slag, i den lidelsefulla kärleken till sina diktade skapelser, m. e. o. i qvinlighet, ordet taget i djupare mening än vanligt. Någon torde vilja invända att vi sålunda i slutomdömet öfver denna fängslande diktargestalt frångå det ofvan gjorda påståendet: att det är genom vissa manliga egenskaper, som de flesta qvinliga dikter höjt sig öfver medelmåttan. Men det är icke obetingadt så. Ur den qvinliga, som ur den manliga *naturgrunden* skall alltid så väl den qvinliga som manliga diktaren hemta sin *väsentliga* styrka. Men tätt bredvid denna styrka ligger också vanligen svagheten. En qvinna, som lyckas behålla sin qvinliga egendomlighet, på samma gång hennes begåfning är vid nog att rymma några af de manliga egenskaper, som kunna bilda en motvigt på *de* punkter, der qvinligheten ofta öfverdrifves till svaghet, hon har den löftesrikaste framtiden. Och en sådan framtid är W. von Hillerns.

35. Hvilka äro de önskvärda karaktärsdragen af den mognare ungdomens bokförråd, och hvilka böcker böra för detta ändamål förordas?

P. A. Norstedt & Söners förlagskatalog, tryckt i Maj—Juli 1880.

För den intelligenta och läslystna ungdomen är en egen bokhylla med ett eget litet bokförråd ett bland de högsta önskningsmålen; och denna önskan är fullt berättigad, äfven i de sällsynta fall der familjen eger en rik och för alla tillgänglig boksamling. Der ej sympatien brister eller tillgångarne fela, efterkomma föräldrar också gerna de ungas önskan; men bland den massa af litteratur, som boklådorna erbjuda, är det ej lätt att göra sitt val, helst om man har ej blott stundens vexlande nöje till syfte utan har uppställt för sig ett visst mål, till hvilket de ungas bokförråd bör syfta. Ett sådant mål kan och bör vexla allt efter individernas natur och håg, de luckor, som skolan lemnat att fylla, de karaktärens egenskaper, hvilka behöfva styrkas, mildras eller riktas m. m. och kan så till vida icke bindas vid några fasta förutsättningar. Men dock torde man kunna uppställa några få allmänna regler, hvilka, oberoende af tillfälliga hänsyn, böra följas vid valet af ungdomens sjelfständiga läsning. Att lemna en flygtig hemställen i detta afseende, åtföljd af förslag till en bokförteckning, är afsigten med dessa rader. Dock afskilja vi från detta utkast *allt hvad som hör till uppbyggelseliteraturen*, för hvilken man i dessa tider af stridiga åsichter knappast kan föreslå något, om hvilket alla kunde enas.

Bland allmängällande regler, som kunde uppsättas öfver den mognare ungdomens *egen* bokhylla, ville vi framhålla följande:

Låt kärnan af bokförrådet vara *svensk*, andan ren, frisk, fosterländsk, ämnena omvexlande och lämpade för sjelfstudium

så väl som för nöje. Sök det sedligt stärkande, men undvik moralkakorna. Frukta ej förf., som elda hjertat och gifva vingar åt fantasien, men undvik lidelsernas och den tygellösa inbillningens målsmän. Tag qvickheten och det glada uppsluppna skämtet, *om* och hvarhelst ni finner det, men lemna satiren, hånet och det plumpa gycklet å sido. Samla allt som kan värma hjertat, rena känslan, elda hänförelsen för sannt och skönt, men utestäng pjunket och den falska idealismen. Slutligen: frukta ej att gifva kärleken dess beskärda plats i ungdomens bibliotek, men se blott till, att den är af *sund* och *sann* art.

Tvifvelsutän kunna ännu många goda ledande grundsatser uppställas för karaktären af ungdomens bokförråd, och vi skola med glädje emottaga alla bidrag egnade att fullständiga eller bättra vårt lilla utkast. Detta utkast, likasom det förslag till *svensk* bokförteckning, vi härnedan bifoga, har i sjelfva verket, jemte den tillfälliga ledning, det möjligen kan erbjuda föräldrar vid julinköpen, endast till syfte att påpeka ämnets vigt och bereda väg för ett tankeutbyte i frågan:

Hvilka äro de önskvärda karaktärsdragen af den mogna ungdomens bokförråd, och hvilka böcker böra för detta ändamål förordas?

Till den följande förteckningen å svenska böcker har firman *P. A. Norstedt & Söners förlagskatalog* gifvit oss första uppslaget, rik som den är på fullgod fosterländsk litteratur och vittnande om *det ädla syfte, det höga anspråk på sig sjelf och den stora tanke om en bokförläggares uppgift*, som denna högt aktade firma af ålder hyllat, och säkerligen aldrig skall öfvergifva. Om i uppgifter öfver talrika andra bokförläggare några misstag insmugit sig torde de benäget rättas. Prisuppgifterna gälla i allmänhet häftade, icke bundna böcker. Vår lilla förteckning är afsedd att uppställa till val lämpliga arbeten till pris, som ej böra öfverstiga tillgångarne

inom flertalet bemedlade familjer, förutsatt att de i beräkningen öfver sina årliga utgifter ej alldeles förgätit de intellektuella behofven för de materiella. Den är tillika byggd på förutsättningen, att den ifrågavarande ungdomen har inom familjen, eller i offentliga boksamlingar och sockenbibliotek tillgång till större verk och *samlade* arbeten af våra klassiska författare, äfvensom till tidskrifter hvilka väl endast undantagsvis få plats på ungdomens *egen* bokhylla. Meningen är som sagdt blott att föreslå *kärnan* till den fullständigare svenska boksamling, som det bör bli egaren kärt att i framtiden bilda. Det är knappast nödigt att tillägga, att vi tänkt oss redan den här föreslagna lilla samlingen af *svenska* böcker böra och kunna endast *småningom* anskaffas. Om *sättet* för anskaffandet, torde vi få tillfälle att säga några ord, då vi framdeles fortsätta våra förslagslistor.

Vi sluta med en varm uppmaning till ungdomens vänner att vara oss behjelpiga i försöket att uppställa ett godt och rikhaltigt val för riktande af dess bokförråd. Särskildt känna vi behofvet af sådan hjälp på naturkunskapens och de delar af ekonomiens och lagstiftningens område, som kunna göras tillgängliga för ungdomen.

Förslag till *svenskt* bokförråd för den mognare ungdomen (åldern 15—20 år), afsedt för så väl *nöje* som *sjelfstudium*.

Saga och Historia:

Edda. På svenska af P. Aug. Gödecke. (Norstedt & Söner.) Pris: 5 kr., inb. 6 kr.

Läsebok i svenska historien, af Otto Sjögren. (Norstedt & Söner.) 2 delar. Pris: 4: 75, inb. 5: 50, inb. i 2 band 5: 75.

Berättelser ur fäderneslandets historia, af Th. Knös. (Norstedt & Söner.) Pris: 1: 15, inb. 1: 40 och 1: 50.

Historiska bilder, af Thomé. (Stockholm, S. Flodin.) 2 delar. 2 kr.

Svenska folkets historia, af E. G. Geijer. (Norstedt & Söner.) Del 1—3. Pris 6 kr.

- Sveriges historia, Sagoåldern och Medeltiden, af C. C. Georg Starbäck. 4 delar. (Beyer.) Pris 1,50 pr del.
- Om lifvet i Sverige under hednatiden, af O. Montelius. Med 97 träsnitt. (Stockholm, Norstedt & Söner.) Pris: 1 kr.
- Sveriges medeltid, kulturhistorisk skildring af H. Hildebrand. Del I: 1. Med 20 träsnitt. (Norstedt & Söner.) Pris: 2 kr. Ut kommer i 4 delar.
- 1809 års revolution och dess män af C. A. Adlersparre. (Alb. Bonnier.) Pris 3 kr.
- Historisk läsebok, (allmänna historien) af Otto Sjögren. 2 delar. Pris: 6: 50, inb. i 2 band 7: 50.
- Romerska dagar, af Viktor Rydberg. (En godtköpsupplaga påkallad.) (Stockholm, J. Seligmann.) 20 kr.
- Skånska visor, sagor, m. m. Samlade af Eva Vigström. Pris 1,50.
- Folkdiktning. Visor, gåtor, ordspråk, m. m. af densamma. Pris 3 kr.
- Halländska sagor, berättade på bygdemål af Aug. Bondeson. Pris 2 kr.
- Om Ninives och Babylons fornlemningar, af E. Tegnér. (Stockholm, Samson & Wallin.) Pris: 2: 25.

Moral, filosofi och konst:

- Kultur och filosofi. Föredrag af P. Wikner. (Norstedt & Söner.) Pris 1,50.
- Mannens ynglingaålder af Israel Hvasser. (Ny upplaga påkallad.) Pris 50 öre.
- C. A. Ehrensvärds skrifter. (Giron.) Pris 2 kr.

Jordbeskrifning, folkkunskap, reselitteratur, m. m.:

- Illustrerad Sverige, med karta och illustr. (Stockholm, A. Bonnier.) Pris: inb. 6: 50.
- Carl v. Linnés skånska resa. (Gleerup.) Pris 3,50.
- En beskrifning jemte karta å det landskap der boksamlingens egare är bosatt.
- Journal, af Læstadius (om lifvet i Lappland m. m.). (Landskrona, Törnqvist's förlag.) Pris: 1: 50.
- Hemmen i Nya Verlden, af Fr. Bremer. (Norstedt & Söner.) Sammandrag. Nedsatt pris: 2 kr.
- Från Nya Verlden. Reseskildringar från Amerikas Förenta Stater, af Ernst Beckman. (Norstedt & Söner.) Pris: 4: 50, inb. 6 kr.
- Bilder ur lifvet i Australien, af Th. Knös. (Alb. Bonniers förlag.) Pris: 2: 50.
- Handbok i Geografi, af Ed. Löffler. (Norstedt & Söner.) Pris: 7: 50.
- Expeditionen till Grönland 1870, af A. E. Nordenskiöld. (Norstedt & Söner.) Pris 1 kr.
- Polarexpeditionen 1872—73, af densamme. (Norstedt & Söner.) Pris 2 kr.

- Polarexpeditionen 1868, af Fries och Nyström. (Norstedt & Söner.)
Pris: 2: 50.
- En målares anteckningar, af Egron Lundgren. (Norstedt & Söner.)
Italien och Spanien. Pris: 4: 50.
- Holland, af Olof Eneroth. (Norstedt & Söner.) Nedsatt pris: 50 öre.
- Turistbref från en resa i Norge af Finn (Aug. Gödecke). (Aktiebol. Nu.) Pris: 2: 25.

Språk- och naturkunskap:

- Svenska språkets synonymer. Af A. F. Dalin. (Beckman.) Pris 3 kr.
- Ordlista öfver svenska språket, utg. af Svenska Akademien. (Norstedt & Söner.) Pris: 3 kr.
- Svensk stilistik, af Sjöberg och Klingberg. (Norstedt & Söner.)
Pris: 1 kr.
- Botaniska utflygter, af E. Fries. (Stockholm, Z. Hæggström.) 1:a
del 3: 25, 2:a del 3 kr., 3:dje del 4: 50.
- Om Solen, af Björling. (Beyers förlag.) Pris: 2: 50.
- Ur »Fri forskning»: Om växternas blomning, af Th. Fries. (Samson
& Wallin.) Pris: 2 kr.
- Om korallerna, af T. T. Cleve. (Samson & Wallin.) Pris: 1: 50.
- Om matsmältningen, af Hammarsten. (Samson och Wallin) Pris: 2 kr.
- Om blodet, af Lovén. (Samson och Wallin.) Pris: 2 kr.
- En färd genom verdensrymden, af N. Hj. Strömer. (Stockholm, J.
Beckman.) 2 häften à 1: 50.
- Populär Geologi, af Edv. Erdmann. (Norstedt & Söner.) Pris: 2: 25.
- Svensk exkursions fauna för unga zoologer och jägare, af A. E.
Holmgren. (Norstedt & Söner.) Pris: 1: 50.
- Ur de högre djurens utvecklingshistoria, af F. A. Smitt. (Norstedt
& Söner.) Pris: 5 kr.
- Allmän helso- och sjukvårdslära, af A. E. Goldkuhl. (Norstedt &
Söner.) Pris 1 kr.
- Skandinaviens ätliga och giftiga svampar, med 82 afbildn. i färg-
tryck, af lektor C. Hartman. (E. Giron.) Pris: bunden 3 kr.
- Svenska land- och sötvattensmolusker af C. A. Westerlund.
(Gleerup.) Pris: 2 kr.

Ekonomi och lagstiftning:

- Lag och rätt, Kort sammandrag af fäderneslandets stats-kunskap, af
P. A. Siljeström. (Norstedt & Söner.) Pris: 40 öre.
- Biet, dess natur och vård, af O. E. L. Dahm. (Norstedt & Söner.)
Pris: 1: 75.
- Handbok i svensk pomologi, af Olof Eneroth. (Norstedt & Söner.)
Del 1, utan afbildningar, pris: 2: 50.; del 1 och 2, med 321 trä-
snitt och 29 färgtryckta afbildningar, neds. pris: 10 kr.

Om insamling och förvaring af skogsträdsfrön.

Kokkonsten som vetenskap och konst, med särskildt afseende på
helsolärans och ekonomiens fordringar, af Dr. Ch. E. Hagdahl.
(Godtköpsupplaga påkallad.) (Giron.) Pris: inb. 14 kr.

Minnesteckningar, tal, m.:

- Hågkomster från hembygden, af Sam. Ödman. (Beijer.) Pris: 1 kr.
Minnen, af E. G. Geijer. 3:dje del. af hans saml. arb. (Norstedt &
Söner.) Pris: 3: 50.
Bortgångna samtida, af C. A. Adlersparre. (Alb. Bonnier.) Del 1.
Pris: 3: 50.
E. G. Geijer, Lefnadsteckning af J. Hellstenius. (Norstedt & Söner.)
Pris: 85 öre.
Esaias Tegnér, Lefnadsteckning af Böttiger i skaldens samlade skrif-
ter. (Norstedt & Söner.) Pris: 5 kr., inb. i 2 band 8 kr.
Karl XI:s samtida, (Ber. ur sv. historien del 20) af A. Fryxell.
(L. J. Hiertas förlagsexped.) Pris: 2 kr.
Arvid Bernhard Horns samtida, (del. 32) af densamme. Pris 1: 50.
Adolf Fredriks samtida, del. 44, af densamme. Pris 1: 50.
Paulus Genberg, af O. Svahn. (Norstedt & Söner.) Pris: 1: 25.
Från det förflutna och det närvarande (Upsalalifvet), af R. Hjärne.
(Köping, Barkén.) Pris: 2 kr.
Smärre skrifter, af W. E. Svedelius. (Norstedt & Söner.) Häft. 1.
Pris: 2 kr.
Friedrich v. Schiller, af Nils Arfvidsson. (Norstedt & Söner.) Pris:
40 öre.
Fotografkort af det forna Upsalalifvet, af Thekla Knös. (Ny upp-
laga påkallad).
Mary Carpenter, hennes lefnad och verksamhet, af Rosalie Olive-
crona. (Göteborgs Handels-Tidnings Aktiebolag.) Pris: 1: 50.
Amelie v. Braun, af J. A. Posse. (Alb. Bonnier.) Pris: 2: 50.
Lefnadsteckningar af utmärkta personligheter utgifna af stiftelsen L. J.
Hiertas minne: Michael Agniolo, L. Dietrichson (under pressen).
Smärre biografier öfver samtida, (C. J. Boström, Fr. Bremer, J.
Börjesson, Elise Hvasser, J. Jolin m. fl.) i Eichorns Svenska
studier. (L. J. Hierta.) Pris: ?

Konstslöjd och handarbete:

- Mönsterbok för slöjdundervisningen i hem och skolor. Utg. af Red.
af Tidskr. för Hemmet under medverkan af Handarbetets Vänner.
(Norstedt och Söner.) Band 1. Pris: i pappb. 1: 05, i klothb. 1: 50.
Den qvinliga hemslöjden med flera färgtryckta mönsterblad. Utg.
af Red. af Tidskr. för Hemmet under samverkan med Handarb.
Vänner. (Norstedt & Söner.) Pris: 1: 50.

(Forts. i nästa häfte.)

